

הואיל משה

פרשת מקץ - חנוכה
שנת תשפ"א

הרב יצחק מאטצ'ן
מח"ס הואיל משה ושא"ס

סוגיא דכבתה זקוק לה

איתא במסכת שבת (דף כ"א.), אמר רב הונא, פתילות ושמיני שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול, אמר רבא מאי טעמא דרב הונא, קסבר כבתה (נר חנוכה) זקוק לה (לתקנה, הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דלמא פשע ולא מתקן לה), ומותר להשתמש לאורה (הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש), ורב חסדא אמר, מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת, קסבר כבתה אין זקוק לה (הלכך בחול שרי), ומותר להשתמש לאורה, א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב, פתילות ושמיני שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול ובין בשבת, א"ר ירמיה מ"ט דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה (שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה), אמרוהו רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה (שלא חשבו לסמוך על דבריה), כי אתא רבין, אמרוהו רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה, אמר אי זכאי (אילו הייתי זוכה ללמודה) גמירתיה לשמעתיא מעיקרא (הייתי גורסה כשמעתיא ראשון), והא גמרה, נפקא מינה לגירסא דינקותא (מתקיים יותר משל זקנה) עיי"ש.

ודקדקו המפרשים דאמאי לא קיבלה אביי כשאמרו לו משמיה דר' ירמיה, וכשאמרו לו משמיה דר' יוחנן קיבלה, וממנ"פ אם דבר הגון הוא הו"ל לקבל גם משמיה דר' ירמיה, ואם לאו מדוע משמיה דר' יוחנן קיבלה, וכי משוא פנים יש בדבר, הרי אמרינן קבל האמת ממי שאמרו עכ"ק.

והנבס"ד, דאיתא בסוכה (א"י): כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני כבוד היו (סוכות שאמר הכתוב שהושיבם במדבר) דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר, סוכות ממש עשו להם (מפני החמה בשעת חנייתן היו עושים סוכות) עיי"ש, והנה המ"ד דסוכות ממש עשו להם כתב הרוקח (סוכות ר"ט), ד"מ דזה היה כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בסוכות וכו' עיי"ש, ולפי"ז כתב בספר שפע חיים לחנוכה (ס"י קכ"ה), דלפי"ז דמצות ישיבת סוכה הוא משום זכר לנצחון במלחמת סיחון ועוג, ונמצא דמשם יש לנו מקור לעשות יו"ט לזכר נצחון המלחמה, ולכן גם בימי היוונים נתקנו ימי החנוכה לזכר נס הנצחון.

אך הרוקח הביא מה דאיתא במכילתא פרשת בא (פרשה י"ד), ויסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות וגו', כהרף עין נסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות (שהרי המקרא מעיד ויאפו את הבצק כי לא חמץ הרי שלא נשתהו בדרך כשיעור חימוץ עיסה),

לקיים מה שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים, סכותה סכות ממש דכתיב ויעקב נסע סכותה דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר אין סוכות אלא ענני הכבוד (ויהיה פשטיה דקרא ויסעו מרעמסס סכותה בחיפוי ענני כבוד וכן ויסעו מסוכות ממקום שנתהוה ענן הכבוד לסכך עליהם) שנאמר (ישעיה ד-ה) וברא ה' וגו' כי על כל כבוד (האמור להם) חופה (תהא החופה שתחופף שכינתי עליהם), אין לי אלא לשעבר לעתיד לבוא מנין, תלמוד לומר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, ואומר ופדויי ה' ישובו וכו' עיי"ש, ולפי"ז דסוכות ממש היינו מיד בנסעם מרעמסס עשו סוכות וישבו בהן, ולא בזמן מלחמת סיחון ועוג, ולפי"ז אין עושין זכר לנצחון המלחמה, רק דנרות חנוכה נקבעו רק לזכר נס השמן דמגורה.

והקשה במרכבת המשנה (ש"ס) וז"ל, ואיכא למידק, למ"ד סוכות ממש עשו להם, הלא נאסרו במלאכת יו"ט במצרים, וזה היה ביום ט"ו, איך עשו מלאכה ובנו סוכות, אם לא כשיטת הפסיקתא (פרשת מסעי) דביאתם לסוכות היה ביום ט"ז והוא הנקרא מחרת הפסח, ואף דחול המועד היה דאסור ג"כ בעשיית מלאכה, אפשר שעדיין לא הוזהרו אשכיתת חול המועד כמו שלא נזהרו אחימוץ אלא יום אחד עכ"ל.

ובשו"ת אבני זכרון (ח"ב סי' כ) כתב ע"ז, דע"כ הפסיקתא לא ס"ל כדרש מכילתא זו, דלכאורה כל עובר ישתומם, היתכן לומר שישראל יצאו ממצרים בט"ז והיינו ממחרת הפסח, הלא מפורש בתורה"ק כמה פעמים דיצאו בט"ו, ובפרשת מסעי כתיב להדיא ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל מארץ מצרים, ואיך מצאנו דינו ורגליו לומר שממחרת הפסח היינו ט"ז, וע"כ דהפסיקתא מפרש דישאל אמנם נסעו מרעמסס בט"ו עד קצה גבול ארץ מצרים וכשעברו הגבול היה ט"ז וזהו ממחרת הפסח היינו בט"ז יצאו לגמרי מארץ מצרים ובאו לסוכות, ולפי"ז ע"כ דהפסיקתא לא ס"ל דבאו כהרף עין מרעמסס לסוכות, והמכילתא דדרש שכהרף עין נסעו מרעמסס לסוכות, ע"כ דס"ל דביו"ט באו, והקל"ד איך עשו סוכות ביו"ט דאסור במלאכה עיי"ש.

והנבס"ד, דאיתא בשבת (צ"ה). תנו רבנן, החולב והמחבץ (המעמיד החלב בקיבה) והמגבן כגרוגרת, המכבד (את הבית) והמרבץ (במים להרביץ את האבק שלא יעלה) והרודה חלות דבש, שגג בשבת חייב חטאת (רודה חלות דבש חייב משום תולש ומכבד ומרביץ משום בונה), הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה (אחד שבת ואחד יו"ט) אינו אלא משום שבות (ודילמא כי כניס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאליהן והויא בנין).

והקשו התוס' (ד"ה והרודה), ומיהו תימא לר"י, כיון דמותר לגבן ביו"ט מן התורה אפילו באפשר, אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר, א"כ נפל ביתו ביו"ט יהא מותר לבנותו ביו"ט, דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך, הותר נמי שלא לצורך, ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש עכ"ק.

וכתב הישועות יעקב חאו"ח (סי' ש"א אות ג') לתרץ, דלא דמיא בנין בית לבנין דמגבן, דהרי במלאכת בנין קיי"ל בשבת (ק"ב) דבונה כל שהוא חייב, אבל במגבן אף דהחייב הוא משום בונה, מ"מ אינו חייב עד שיהיה בו שיעור כגורגרת ככל מידי דאכילה בשבת, וא"כ המגבן פחות מכשיעור גורגרת אין כאן איסור כלל לדעת הפוסקים דחצי שיעור אינו אסור במלאכת שבת, ומעתה כיון דבמגבן כ"ש שהוא פחות מכשיעור אין בו איסור כלל ואפילו שלא לצורך יו"ט ליכא איסורא, ממילא לא שייך להתיר בנין כ"ש מטעם מתוך שהותרה בנין לצורך וכו' דהרי לא הותר כלל בנין בשיעור כ"ש, וכיון שמיד בתחילה כשבונה כ"ש מתחייב על כן אין צד היתר בבנין ביו"ט, דהרי שיעור כ"ש שבונה לא הותר אצל מלאכת יו"ט, עיי"ש בישועות יעקב שהעלה מתוך כך דהתוס' שלא תירצו כן ע"כ דס"ל דיש איסור גם בחצי שיעור במלאכת שבת, וממילא גם בבנין כ"ש במגבן נאסר ביו"ט אלא שהותר לצורך אוכל נפש עיי"ש.

ובספר שפת אמת עמ"ס שבת (דף ע"ד) ד"ה בגמ' מתקיף לה וכו' כתב, דלטעמא דאמרינן דח"ש אסור משום דחזי לאצטרופי, א"כ י"ל דה"ה באיסורי שבת אמרינן דח"ש אסור משום דחזי לאצטרופי, משא"כ אי ילפינן ח"ש מקרא דכל חלב, לפי"ז י"ל דדוקא במידי דאכילה אמרינן דח"ש אסור, משא"כ באיסורי שבת י"ל דח"ש מותר מה"ת עיי"ש.

ובספר שפע חיים לחנוכה (סי' ל"ג, סי' פ"ו, סי' קל"ז) כתב, דזה אי כבתה זקוק לה או אין זקוק לה תליא אי מדליקין רק לזכר נס המנורה או גם לזכר נצחון המלחמה, דהא במנורה שבמקדש כבתה זקוק לה, כמ"ד במסכת מנחות (דף פ"ח), אמר ר' יוחנן אמר רבי נר שכבתה (בחצי הלילה או קודם אור היום) נידשן המנורה נידשנה הפילה, כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה, וכן כתב הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ג הל"ב), ולכן מאן דס"ל כבתה זקוק לה ס"ל דנר חנוכה תיקנו לזכר נס המנורה, וע"כ תיקנו כבתה זקוק לה, שיהא דומא דמנורה וכמש"כ הר"ן (דף ט. מרפי הר"ן) בטעם המ"ד דאסור להשתמש לאורה דתקנו דומיא דמנורה שאין משתמשין בה עיי"ש, ומאן דס"ל כבתה אין זקוק לה ס"ל דהדלקת נר חנוכה הוי גם לזכר נצחון המלחמה, ולכן תיקנו במכוון שלא יהיו נרות חנוכה לגמרי בדומיא לנר שבמקדש, להראות בכך שעוד ענין אחר יש בהדלקה זו, להזכיר הנס דנצחון במלחמה, ולכן ס"ל בנר חנוכה כבתה אין זקוק לה עכ"ד.

מבואר מזה, דאי ס"ל דגם חצי שיעור אסור במלאכת שבת, וא"כ שייך מלאכת מגבן בשבת גם בפחות מכשיעור, ומעתה כיון דהותרה ביו"ט מגבן בפחות מכשיעור, י"ל מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, דהרי בנין דמגבן ושאר בנין שווין באיסורן דאפילו בכ"ש אסור, ובכך הותר בנין בית ביו"ט מכה מתוך, משא"כ אי ס"ל דליכא דין חצי שיעור במלאכת שבת ומגבן בפחות מכגורגרת לא נאסר כלל, א"כ ביו"ט לא הותר מגבן בפחות מכשיעור מכלל איסור, כיון דבלאו יו"ט נמי לית ביה איסורא בפחות מכשיעור, ומעתה אין להתיר בנין בית שאיסורו בכ"ש מטעם מתוך, וא"כ נאסר מה"ת בנין בית ביו"ט.

ואיתא בערכין (דף ט"ז) עד היכן תוכחה, רב אמר עד הכאה, ושמואל אמר עד קללה, ור' יוחנן אמר עד נזיפה וכו' עיי"ש, וכתב בספר אור לישירים מהר"י זאבי ז"ל דרוש לפ' בלק (דף ל"א. מרפ"ס), דלכאורה צריך להבין סברת האומרים עד קללה עד נזיפה, וכי מי שיושב בסוכה לקיים מצות קונו או קושר תפילין, אם קללו אותו נפטר מחיובו חלילה כי קללת חנם לא תבוא ומחוייב לעסוק במצות עד הכאה לא יותר דאינו מחוייב למסור עצמו ולדידהו מה נשתנה תוכחה משאר מצות עשה, אמנם כוונת הענין כך הוא, דידוע מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במסכת ב"מ (דף קט"ו) אי דרשינן טעמא דקרא או לא דרשינן, ולפי"ז י"ל דזהו כוונת הגמ' עד היכן תוכחה, ד"ל דרשינן טעמא דקרא מפני מה אמרה תורה הוכח תוכיח הוא כדי להיטיב לחבירו ושב ורפא לו, אבל היכא דחזינא דכש"כ דפקיר טפי ונוזף ביה בחבריה שהוכיחו, או לייט עליו, שוב אינו חייב להוכיחו דאין בו תקוה, או נימא דלא דרשינן טעמא דקרא ואינו נפטר עד הכאה, ובוה פליגי, דרב ס"ל דלא דרשינן

ואיתא במסכת יומא (דף ע"ד), חצי שיעור, ר' יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, ר' יוחנן אמר אסור מן התורה כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, ריש לקיש אמר מותר מן התורה אכילה אמר רחמנא וליכא, איתבייה ר' יוחנן לריש לקיש, אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה, כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב, ומשני ריש לקיש, מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכו' עיי"ש.

ודנו האחרונים אי רק באיסורי אכילה אמרינן דחצי שיעור אסור, דבשו"ת חכם צבי (סי' פ"ו) העלה דבשאר איסורין ליכא כלל איסור בחצי שיעור עיי"ש, והמגיה במל"מ בהל' שבת (פרק י"ח) תמה עליו מדברי רש"י במסכת שבת (דף ע"ד) ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור שכתב וז"ל, הא קיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה עכ"ל, הרי דגם באיסורי שבת אמרינן חצי שיעור אסור מה"ת, והאחרונים

אך כאשר אמרו רבנן משמיה דר' יוחנן, דגם הוא ס"ל דרשינן טעמא דקרא, ולדידיה י"ל מתוך, ועכ"ז ס"ל כבתה אין זקוק לה, וע"כ דאין הדברים תלויין זה בזה, ולכן שפיר קיבלה מיניה ודו"ק.

(ב) עוי"ל, בישוב קושית המפ' דאמאי לא קיבלה אביי כשאמרו לו משמיה דר' ירמיה, וכשאמרו לו משמיה דר' יוחנן קיבלה, דהנה רשיז"ל (ד"ה זקוק לה) כתב וז"ל, הלכך צריך לכתחלה לעשותה יפה דלמא פשע ולא מתקן לה עכ"ל, ולכאורה קשה, איך אפשר לחוש לשמע יפגע, הא קיי"ל אחזקי אינשי ברשיע לא מחזקינן, וכל אדם מישראל יש לו חזקת כשרות לקיים המצות, ובפרט כשהוא עצמו מחזיר לקיים המצוה של נרות חנוכה, איך אפשר לחוש ולחוש עליו ולומר שאם יכבה נרו יפגע במזיד מבלי לתקנו ולהדליקו, ולכן צריך לכתחילה לעשותו יפה.

ובפשיטות י"ל, לפימש"כ המגיד בהל' אישות (פ"א-ה"ד) שהעלה דבר חדש, דדוקא לענין דאורייתא איכא לכל בר ישראל חזקת כשרות, ואמרינן אחזקי אינשי ברשיע לא מחזקינן, אבל לענין דרבנן אדרבה אמרינן לאו כו"ע מוזהר זהירי ביה, וליכא חזקת כשרות כלל עיי"ש, וא"כ לגבי מצות הדלקת נר חנוכה שהוא ג"כ מדרבנן, שפיר יש מקום לחוש לשמא פשע ולא מתקן לה, הואיל וכבר עשה מצות חכמים פעם אחת שהדליק הנרות, אם יתכבה אח"כ לא יטריח את עצמו עוד פעם אחרת, ופשע ולא מתקן לה.

אך לפי שיטת הבה"ג (הקדמה מנין המצות קום עשה ק"א-ק"ט, קל"ט, ר) דחשיב נר חנוכה בהדי מצ"ע דאורייתא עיי"ש, א"כ לפי"ז י"ל דלא חיישינן לשמא פשע ולא יתקן לה, כי במצות דאורייתא אמרינן אחזקי אינשי ברשיע לא מחזקינן.

אך בעיקר דברי הבה"ג כבר תמה הרמב"ם בספר המצות (שורש הראשון סוף תשובה א' ותשובה ב') וכתב שרבים טעו ומנו נר חנוכה בכלל מצות עשה, דהאיך אפשר לומר כן בנר חנוכה שקבעוהו חכמים בבית שני עיי"ש, אך החת"ס בחידושו עמ"ס שבת (דף כ"ב.) כתב ליישב אמאי נקט פסולה כסוכה וכמבוי, דלכן נקט לשון פסולה דשייך בדאורייתא כמש"כ התוס' (ד"ה נר), להורות נתן דנהי דהדלקת נרות בעצם לאו דאורייתא, מ"מ חנוכה גופיה וכל ימים טובים הקבועים על נסים, דאורייתא נינהו, כדעת הבה"ג דהלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, דאיתא במסכת מגילה (דף י"ד), דחכמים תקנו קריאת המגילה אע"ג דאין להוסיף על מה שכתוב בתורה, משום דדרשו קל וחומר ומה מעבדות לחירות (ביציאת מצרים) אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן עיי"ש, ולא יפלא כלל לומר דקל וחומר דאורייתא היא, נמצא מצות עשה דאורייתא לקבוע יום על כל נס, אלא שחכמים קבעו מה לעשות בו מעין המאורע, בזה לקרות מגילה ולמשלוח מנות, ובזה לומר הלל ולהדליק נרות, נמצא עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן עכ"ד.

טעמא דקרא ואינו נפטר מחיובו כ"א עד הכאה ככל מצ"ע שבתורה, משא"כ שמואל וריו"ח ס"ל דדרשינן טעמא דקרא וממילא היכא דנויף או לייט עליו אינו מחוייב בתוכחה עיי"ש, מובא בספר ברכי יוסף חא"ר"ח (סי' תר"ח סק"ז).

ואיתא במסכת פסחים (דף כ"ד.), אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן, כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן וכו', אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא, אין סופגין את הארבעים (על שום מי פירות) משום ערלה, אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד, ואילו מתותם תאנים ורמונים לא, מאי טעמא, לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן, אמר ליה אביי, בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל להו דרך הנאתן (דאי אכיל שלא כדרכו כגון שבישל אגוזים או אפרסקין ואכלן ואשמעינן דלא מחייב) שפיר (שמעינן מינה דאין לוקין אלא כדרך אכילתן), אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא (וטעמא דפטר משום דלאו פרי אכל) עיי"ש.

והקשו התוס' (ד"ה אלא) וז"ל, תימה לר"י, דבהעור והרוטב (חולין דף קכ"א.) יליף מקרא דאין חייב משום ערלה אלא על היוצא מזיתים וענבים, דגמר ערלה פרי פרי מבכורים ובכורים מתרומה ובתרומה כתיב תירוש ויצהר, אם כן אמאי איצטריך למימר הכא זיעה בעלמא הוא עכ"ק, וכן הקשו התוס' במסכת חולין (דף קכ"א) ד"ה והדר עיי"ש, ובחידושי הרמב"ן במסכת חולין (שם) תירץ וז"ל, ואיכא למימר כיון שחייבה תורה על משקה זיתים וענבים כמותן ופטרה על שאר מיני פירות בכל מקום, שמע מינה דזיעה בעלמא חשיב להו, וטעמא דאביי דהתם טעמא דקרא הוא עכ"ל, מבואר מזה דאביי ס"ל דרשינן טעמא דקרא.

ומעתה יבואר, דכי אמרו רבנן מאי טעמא דרב דס"ל כבתה אין זקוק לה, לא קיבלה, משום דרב לטעמיה דס"ל לא דרשינן טעמא דקרא, ולפי"ז באיסורי שבת חצי שיעור מותר, א"כ ביו"ט לא הותר מגבן בפחות מכשיעור מכלל איסור, ולא שייך להתיר בנין בית שאיסורו בכ"ש מדין מתוך ונאסר בנין בית ביו"ט מה"ת, וא"כ אין לומר שעשו סוכות ממש ביום צאתם ממצרים, כיון שהיה יו"ט ואסורים בבנין דלא שייך להתיר מטעם מתוך, ומעתה מאן דס"ל סוכות ממש היה היינו שבשעת מלחמת סיחון ועוג ישבו בסוכות, ומעתה יש להוכיח דעבדינן זכר לנצחון המלחמה, וי"ל דגם נרות חנוכה יש בהם זכר לנצחון המלחמה, ולכן ס"ל כבתה אין זקוק לה כי היכא לעשות היכירא דאין הנס רק לזכר נס השמן דמגורה.

אמנם אביי דידיה דס"ל דרשינן טעמא דקרא, ולדידיה חצי שיעור אסור במלאכת שבת וי"ל מתוך שהותרה לצורך ומותר בנין בית ביו"ט, ולפי"ז י"ל דמ"ד סוכות ממש היה היינו שבנו סוכות ביום צאתם ממצרים, דהרי היו יכולים לעשות סוכה גם ביו"ט מכה מתוך, ולא אמרינן דהסוכות היה במלחמת סיחון ועוג, כי אין עושינן זכר לנצחון מלחמה, ונרות חנוכה לא נקבעו רק לזכר נס השמן דמגורה, וממילא ראוי למיעבד דומיא דמגורה ולומר כבתה זקוק לה.

בתוכו שלא יכנו שרב ושמש, וכתבו לתרץ, דאה"נ דמה"ת מותר בנין ביו"ט, ואינו אסור אלא מדרבנן דהוי כעובדא דחול עיי"ש, ולפיי"ז א"ש דשפיר עשו להם סוכות ממש ביו"ט, דהלא מה"ת ליכא איסור, עיי"ש שכתב דר"א ור"ע דפליגי אי סוכות ממש עשו להם או ענני הכבוד לשיטתייהו אזלי עיי"ש.

ואיתא במסכת ביצה (דף ל"ג) במתני', אין מלבנין (באור) את הרעפים לצלות בהן, ופריך, מאי קא עביד, אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לברקן (אם יוכלו לקבל ליבונן הלכך ביו"ט לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך), ואמרי לה, מפני שצריך לחסמן (להקשותם בהסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים הלכך אע"ג דלצורך יו"ט נמי הוא דהא צולין עליהם מיהו כיון דבהסק זה נעשה כלי אסור), תנן התם, דרסה או שטרפה בכותל (אדם שדרס על העוף או שזרקו וחבטו בכותל), או שרצתה בהמה ומפרכסת (ואינה יכולה לעמוד), ושהתה מעת לעת (יום אחד שלם) ושחטה כשרה, א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בן אנטיגנוס, צריכה בדיקה (כי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השררה ונפסק החוט שלה או אחד משאר מיני טרפות), בעא מיניה ר' ירמיה מרבי זירא, מהו לשחטה ביו"ט (מי חיישין הואיל וצריכה בדיקה ואיתלידי בה רעותא), מי מחזקינן רעותא (בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דלמא משתכח טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמירין אנפשין וברקינן מיהו סמכינן ארובא ורובו בהמות אינן טרפות הכא מאי) ביום טוב (כלומר משום חומר מלאכה ביו"ט) או לא.

אמר ליה, תנינא, אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן, והוינן בה מאי קא עביד, ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לברקן (וחיישין דלמא פקעי אלמא מחזקינן רעותא משום חומר יו"ט שלא ללבנן), אמר ליה, אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה (ולא משום חשש פקיעה אלא דודאי משוי ליה מנא בהסק זה) עיי"ש.

ובספר ים של שלמה הקשה, דלכאורה צ"ב בסברת ר' ירמיה כיון דאיהו ס"ל דטעמא דאין מלבנין הוא משום שצריך לחסמן כדמסיק בגמ', והיינו דלא ס"ל טעמא משום שצריך לברקן, הרי מוכח דלא חיישין לריעותא דילמא פקע, וא"כ תו מאי קא מיבעי ליה מהו לשחטה ביו"ט האם מחזקינן ריעותא בעוף הנדרס עכ"ל.

ובספר כתב סופר כתב ליישב, עפ"מ ש"כ הפר"ח (סי' תצ"ח) דמשו"ה פסקינן להלכה לקולא דלא חיישין לריעותא משום דאמרינן מתוך, ולכאורה צ"ב דבריו דהלא קיי"ל דלא אמרינן מתוך אלא כשיש צורך קצת, וא"כ הא דילמא פקעי ולא יהא בו שום צורך ויעשה איסור דאורייתא א"כ הו"ל לחוש ולאסור, אך כוונתו מבוארת בדברי הצ"ח שם, דכיון דאיכא ספק שמא לא יפקע הרי ספק זה עצמו שמא יוכל ליהנות ולא יהא שלא לצורך הרי"ז כבר נחשב כצורך קצת, ובירושלמי מסכת ביצה (פ"א-ה"ג) פליגי רי"ח ור"ל באלו מלאכות אמרינן מתוך, דר"ל ס"ל דלא אמרינן מתוך אלא בהוצאה והבערה ולא בשחיטה ושאר מלאכות, ורי"ח ס"ל דאמרינן מתוך בכל מלאכות.

אולם כתב בספר דברי יואל לחנוכה (אות קל"ד), דטעמו של החת"ס הנ"ל אתי שפיר לפימ"כ הפרי חדש (סי' עת"ר ס"א) דיום הראשון תקנו לזכר נצחון המלחמה, דלפיי"ז קבעו מצות נר חנוכה על שם הצלה ממות לחיים, ושייך בזה הקל וחומר מה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממות לחיים לא כל שכן, ועיקר נר חנוכה הוא מדאורייתא, אבל לפי דרכו של הבית יוסף דכל השמונה ימים תיקנו על שם נס הנרות, ובזה לא שייך הקל וחומר דמה הצלה ממות לחיים איכא בנס הנרות, לפיי"ז לא מצינו ראייה לדברי הבה"ג דנר חנוכה הוי מצוה דאורייתא עכ"ד.

והבאנו מה דאיתא במסכת סוכה (דף י"א:) דר' עקיבא אומר דסוכות ממש עשו להם, ור' אליעזר אומר דענני כבוד היו עיי"ש, והבאנו מש"כ הרוקח (סוכות ר"ט) דהמ"ד דסוכות ממש עשו להם, זה היה כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בסוכות וכו' עיי"ש, ולפיי"ז כתב בספר שפע חיים לחנוכה (סי' קכ"ה) דלפיי"ז דמצות ישיבת סוכה הוא משום זכר לנצחון במלחמת סיחון ועוג, ונמצא דמשם יש לנו מקור לעשות יו"ט לזכר נצחון המלחמה, ולכן גם בימי היוונים נתקנו ימי החנוכה לזכר נס הנצחון.

והבאנו מה שהביא הרוקח מה דאיתא במכילתא פרשת בא (פרשה י"ד) ויסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות וגו', כהרף עין נסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות (שהרי המקרא מעיד ויאפו את הבצק כי לא חמץ הרי שלא נשתחו בדרך כשיעור חימוץ עיסה), לקיים מה שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים, סכותה סכות ממש דכתיב ויעקב נסע סכותה דברי ר' אליעזר וכו' עיי"ש, ולפיי"ז דסוכות ממש היינו מיד בנסעם מרעמסס עשו סוכות וישבו בהן, ולא בזמן מלחמת סיחון ועוג, ולפיי"ז אין עושינן זכר לנצחון המלחמה, רק דנרות חנוכה נקבעו רק לזכר נס השמן דמנורה.

והקשה במרכבת המשנה (שם) וז"ל, ואיכא למידק, למ"ד סוכות ממש עשו להם, הלא נאסרו במלאכת יו"ט במצרים, וזה היה ביום ט"ו, איך עשו מלאכה ובנו סוכות עיי"ש.

ובשו"ת אבני זכרון (ח"ב סי' כ') כתב ליישב, דאיתא במסכת שבת (דף צ"ה), תנו רבנן, החולב והמחבץ (המעמיד החלב בקיבה) והמגבן כגרוגרת, המכבד (את הבית) והמרבץ (במים להרביץ את האבק שלא יעלה) והרודה חלות דבש, שגג בשבת חייב חטאת (רודה חלות דבש חייב משום תולש ומכבד ומרביץ משום בונה), הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה (אחד שבת ואחד יו"ט) אינו אלא משום שבות (דילמא כי כניס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאלהין והוא בנין) עיי"ש.

והקשו התוס' (ד"ה והרודה), ומיהו תימא לר"י, כיון דמותר לגבן ביו"ט מן התורה אפילו באפשר, אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר, א"כ נפל ביתו ביו"ט יהא מותר לבנותו ביו"ט, דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך, הותר נמי שלא לצורך, ובלבד שיהא צורך היום לאכול

לשמונת ימים שיהיה להם לקיים המצוה כל לילה, הגם שלא יהיה המצוה בשלימות, וא"כ גם בלילה הראשונה היה נס כי המה הכניסו בהמנורה מעט שמן ודלקו כל הלילה, (ב) כי תיכף כאשר הריקו כל השמן מהפך אל המנורה נתמלא הפך, וא"כ היה תיכף הנס בלילה הראשונה שנתמלא הפך, (ג) שבלי לראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה, ובבקר מצאו את הנרות מלאים שמן וכן בכל לילה וליילה עיי"ש, ולפי"ז י"ל דב"ש ס"ל כתירוץ הראשון של הב"י, דהנס היה גם בליל הראשון, לפי שחלקו השמן לח' חלקים, נמצא ח' חלקים שמן היו פוחתין והולכין מלילה ללילה, ולכן סברי ב"ש פוחת והולך דומיא דהנס, וכיון דאיכא טעמא לית לן למיחש להא דמעלין בקודש עכ"ד, מבואר מזה דב"ש וב"ה פליגי בשני התירוצים של הב"י.

ואפשר לומר דכל אחד ואחד אזל לשיטתיה, דלב"ש לשיטתייהו אפשר לומר כתירוץ הראשון של הב"י, ולב"ה לשיטתייהו א"א לומר כן, ולכן פליגי על ב"ש וס"ל דבכל לילה מוסיף והולך דמעלין בקודש, דהבאנו קושית הב"י דלמה קבעו שמונת ימי חנוכה והרי היה להם די שמן ליום אחד, ומתריץ שמיד ביום הראשון חילקו השמן לח' חלקים כדי שיהא לכל יום עכ"פ מעט שמן עיי"ש, אך הקשה ע"ז הפרי חדש דהא בזה ביטלו המצוה דיערוך אותו אהרן מערב עד בוקר, ודרשו חז"ל תן לה כמידתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ועיי"ז שיהא בכל יום מעט שמן נמצא שבשום יום לא קיימו מצות הדלקת הנר בשלימות, ואלו לא חילקהו היו מקיימין המצוה עכ"פ ביומא קמא עכ"ק.

ולכאורה יש לומר דאיתא במנחות (פ"ט), חצי לוג לכל נר, מנה"מ, דת"ר מערב עד בקר תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר, דבר אחר מערב עד בוקר אין לך עבודה שתהא כשרה מערב עד בוקר (שתהא כשרה אחד תמיד של בין הערבים ואחר כל העבודות) אלא זו בלבד, ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא ועד צפרא וכו' עיי"ש, וראיתי במפ' שכתבו דהך דבר אחר חולק על הדין של תן לה כמידתה, והא דקאמר אח"כ ושיערו חכמים הוא פי' על הדבר אחר, דהיינו דאם דרשינן תן לה כמידתה אז בודאי נאמר מסיני דין של חצי לוג, ואין צריך טעמים לזה, רק להדבר אחר שחולק וס"ל דאין דין של תן לה כמידתה, אז שיערו חכמים כמה ליתן, וראו שחצי לוג דולק כל הלילה עכ"ד, ולפי"ז החיוב הוא שתהא מהשמן תוצאה זו שידלוק מערב עד בוקר, וכל שדולקת בשיעור זה שפיר דמי, וכיון שידעו שיעשה להם הקב"ה נס, שהמעט ידלוק הרבה, א"כ היו רשאים לחלק השמן, כיון שעיי"ז שיהא מעט שמן בכל יום נמצא שקיימו המצוה כל ח' ימים.

אך נמצא לפי"ז דלא כל ההדלקה היתה על ידי מעשה בני אדם, דבמה שהמשיך לדלוק שלא על פי דרכי הטבע לא היתה הדלקה מצידם, דהא מעצמו דלק עפ"י נס, ונודע מה שדנו המפ' אם מעשה נס מתייחס לעושיהו, ומעתה אי נימא דמעשה נס מתייחס לעושיהו א"ש שכל משך ההדלקה היה נחשב כאלו הם הדליקו ושפיר קיימו המצוה.

וי"ל דר' ירמיה ס"ל כר"ל דלא אמרינן מתוך אלא בהוצאה והבערה, ולכן ס"ל לר' ירמיה דאע"ג דלגבי ליבון רעפים איסורן רק מפני שצריך לחסמן, ולא מטעם שצריך לבודקן דלא חיישינן לריעותא דילמא פקעי, מ"מ דילמא הנ"מ דלא חיישינן לריעותא דווקא ברעפים כיון דאיסורן משום מלאכת הבערה ובהבערה אמרינן מתוך, ולכן לא חששו בהו לריעותא, אבל בשחיטת עוף הנדרס דבשחיטה לא אמרינן מתוך דילמא חיישינן לריעותא, ואף לריו"ח גופיה דס"ל דבכל מלאכות אמרינן מתוך ליכא ספיקא, דכדין ליבון רעפים דלא חיישינן לריעותא משום דאמרינן מתוך, כן דין שחיטה דאמרינן מתוך ולא חיישינן לריעותא, אבל ר' ירמיה לעצמו דס"ל כר"ל ולי"ל דאמרינן בשחיטה מתוך מיבעיא ליה עכ"ד הכת"ס.

ומעתה מבואר, דכשאמרו לאביי משמיה דר' ירמיה דטעמא דרב דס"ל ככתה אין זקוק לה לא רצה לקבלה, דהלא ר' ירמיה דס"ל דלא אמרינן מתוך אלא בהוצאה והבערה, א"כ אין לומר לדידיה דסוכות ממש היינו שעשו סוכות ביציאת מצרים, דהלא אז היה יו"ט, וע"כ דסוכות ממש היינו במלחמת סיחון ועוג, ומינה דעשו זכר לנצחון מלחמה, ומעתה י"ל דנר חנוכה הוא זכר לנצחון מלחמה, ולפי"ז י"ל דנר חנוכה מדאורייתא, ואחזוקי אינשי ברשיע לא מחזקינן, ומעתה אין הכרח לומר דלכן מותר להדליק בהן בחול משום דכתה אין זקוק לה, דאף אי ס"ל ככתה זקוק לה מותר להדליק בהן שמנים ופתילות, משום דלא חיישינן לשמא יפשע, ולכן לא רצה לקבלו. אך כשאמרוהו לקמיה משמיה דר' יוחנן קבלה, דהלא ריו"ח ס"ל דאמרינן מתוך בכל מלאכות, ולפי"ז י"ל דסוכות ממש היינו כשיצאו ממצרים, ולא עבדינן זכר לנצחון מלחמה, ולפי"ז נר חנוכה הוא זכר לנס השמן, ולפי"ז ליכא ק"ו, ונר חנוכה הוא מדרבנן, וחיישינן לשמע יפשע, ולכן הטעם דמדליקין הוא רק משום דכתה אין זקוק לה, ולכן קבלה ודו"ק.

***

איתא במסכת שבת (דף כ"א), תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו (נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד), והמהדרין (אחר המצות) נר לכל אחד ואחד (עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית), והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך, טעמא דב"ש כנגד פרי החג (מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פינחס), וטעמא דב"ה דמעלין בקודש ולא מורדין עיי"ש.

וכתב המהרש"א (בחדא"א), דודאי לא פליגי ב"ש בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא, אלא דנודע קושית הבית יוסף, דהלא על לילה אחת היה שמן להדליק, וא"כ לא היה הנס רק על שבעה ימים, ואמאי קבעו ימי חנוכה לשמונה ימים, ותירץ ע"ז שלשה תירוצים, (א) כי כאשר ראו דאין להם שמן רק על לילה אחת והמה צריכין שמן לשמונה ימים חלקו תיכף ומיד את השמן

נשים שאינם מצוין אעשה יהיה רשאים להדליק בשמן שריפה ביו"ט, ולא אישתמיט שום תנא לומר דנשים רשאות להדליק בשמן שריפה ביו"ט, וע"כ דאף הלאו אלים ואין הלאו נדחה מפני עשה עכ"ד, ולפי"ז דגם גבי נשים לא אמרינן עשה דוחה ל"ת כיון דהלאו הוי אלים, הדקל"ד דלמ"ל קרא להזהיר על שמירת שבת אצל מלאכת המשכן.

ובספר חידושי מהרא"ץ בריסק (סי' ל"ז) כתב לתרץ קושית הר"י מא"י, לפימש"כ התוס' במסכת קידושין (דף ל"ח), דבירושלמי מקשה דבכניסת ישראל לאר"י, אמאי לא אכלו מצה מחדש ויבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה הל"ת דחדש, ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור, ולפי"ז א"ש אמאי אין מדליקין נשים בשמן שריפה, דהעשה דשריפת קדשים דהוא מקרא מוהנותר ממנו עד בקר באש תשרופו הוי עשה דקודם הדיבור ואינו יכול לדחות הל"ת דיו"ט שהוא ל"ת דלאחר הדיבור עכ"ד, ולפי"ז לשיטת הי"מ דהלאו אינו אלים, ותקשה דאמאי נשים אינן מדליקות בשמן שריפה ביו"ט, וע"כ דנקטינן כשיטת הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור, משא"כ לשיטת הר"י מא"י דהלאו נעשה אלים וגם גבי נשים לא אמרינן עשה דוחה ל"ת אע"ג דלגבייהו ל"ה רק ל"ת לחודא, שפיר י"ל כשיטת הבבלי דעשה שקודם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור.

ובספר עונג חיים לשבת בסמיכה לחיים (דף ג') כתב, דזה אי עשה דלפני הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור או אינו דוחה, תליא במחלוקת ב"ש וב"ה במסכת חגיגה (דף ב'), דב"ש ס"ל הראיה שתי כסף והחגיגה מעה כסף, וב"ה אומרים הראיה מעה כסף והחגיגה שתי כסף עיי"ש, ולהלן (דף ג') איתא, הטעם דחגיגה שתי כסף, דחגיגה ישנה לפני הדיבור עיי"ש, הרי דב"ה ס"ל דעשה דקודם הדיבור עדיף, ולכן ס"ל דחגיגה שתי כסף דהוי קודם הדיבור, וב"ש ס"ל דלא עדיפא ולכן ס"ל דראיה שתי כסף עיי"ש.

ומעתה מבואר, דב"ש לשיטתם דס"ל דעשה דקודם הדיבור אינו דוחה ל"ת, וא"כ ס"ל כשיטת הי"מ דהלאו אינו אלים, ומעתה י"ל דצריך קרא דבנין המשכן אינו דוחה שבת לגבי נשים, ומעתה מעשה הנס אינו מתייחס לעושייהו, וא"כ אין לומר דחלקו השמן לח' חלקים, אלא כאידך תירוצים דנתנו כל השמן בלילה ראשונה, ולכן ס"ל דמדליקין ח' נרות כיון דנתנו כל השמן, משא"כ ב"ה לשיטתם דס"ל דעשה דקודם הדיבור עדיף וס"ל כשיטת הר"י מא"י דהלאו נעשה אלים וגם גבי נשים לא אמרינן עשה דוחה ל"ת אע"ג דלגבייהו ל"ה רק ל"ת לחודא, וע"כ דצריך קרא להזהיר על שמירת שבת במלאכת המשכן, משום דהוא על ידי נס, ומוכח דמעשה הנס מתייחס לעושייהו, א"כ י"ל דחלקו השמן לשמונה חלקים ודלק כל הלילה, ולכן ס"ל דמדליק אחת, כיון דהדליקו רק חלק אחת שהיה מיועד לליל זה ודו"ק.

ולכאורה יש להוכיח דמעשה הנס מתייחס לעושייהו, דרש"י עה"ת (ריש פרשת ויקהל) הביא דרשת חז"ל דלכן הקדים אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שלא תדחה שבת מפניה עיי"ש, והקשו המפ' דלמ"ל קרא הא בלא"ה ידעינן דאינו דוחה את השבת, דשבת הוה לתו"ע ולא אתיא עשה דבנין המשכן ודחי עול"ת דשבת עכ"ק, ובספר פרדס דוד (פרשת תרומה) כתב לתרץ, דס"ד כיון דכל מלאכת המשכן היה עפ"י נס שנעשה מאליו ע"י בצלאל שהיה יכול לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, וס"ד כיון שהוא ע"י נס אין בכך שום חילול שבת, וע"כ גלי לן קרא דאפי"ה אסור עכ"ד, חזינן מזה דכל מעשה נס מתייחס לעושייהו, דמה"ט איצטריך קרא לאסור בנין המשכן בשבת, להורות דאף כשהוא ע"י נס נחשב כאלו עושהו.

אך לפימש"כ בספר נפש יהונתן (פרשת בהעלותך) ובספר חוט המשולש בשער הקטן (פ' תרומה) ליישב, עפ"י דהתוס' במסכת קידושין (דף ל"ד), ד"ה מעקה, דהקשו דלמאי איצטריך לומר דמעקה ואבירה ושילוח הקן הוה מ"ע שלא הזמ"ג ונשים חייבות, הא בלא"ה חייבות דבכולהו איכא ל"ת, וכתבו דיי"מ דאי מטעם ל"ת א"כ כשהיה להם לקיים עשה המנגד ל"ת היה הל"ת נדחית מפני העשה, ומשו"ה איצטריך בגמ' לומר דשייכי גם בעשה, ומעתה הו"ל לתו"ע ואינן נדחין מפני עשה דאין עשה דוחה לתו"ע עיי"ש, ולפי"ז א"ש, דאה"נ גבי אנשים שמצווים בשבת בל"ת ועשה לא איצטריך קרא להזהיר על מלאכת המשכן, אבל לגבי נשים שאף המה מצווין על מלאכת המשכן, וכמש"כ הרמב"ם בה' בית הבחירה (פ"א ה"ב), דהכל חייבים לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר עיי"ש, וכיון דנשים חייבות בעשה דמלאכת המשכן, ס"ד דלגבייהו ידחה מצות שבת דהא ליתנהו בעשה דשבתון דהו"ל מ"ע שהז"ג, ולדידהו צריכין קרא לומר דעכ"ז לא תדחה השבת מפניה עכ"ד.

ועיין ברמב"ן (עה"ת) שכתב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויכלול כ"ל עדת בני ישראל האנשים ונשים כי כולם התנדבו במלאכת המשכן עיי"ש, וכיון דבא הכתוב לרבות הנשים דגם המה חייבים במלאכת המשכן, לכן איצטריך להורות איסור מלאכת משכן בשבת, דלאנשים לחודיה לא איצטריך הכתוב להורות איסור, דבל"ז ידעינן כיון דהוה לתו"ע, ורק לנשים הו"א דידחה כיון דליתנייהו בעשה, ולכן הוצרך להזהיר על שמירת שבת, א"כ אין ראיה מכאן דמעשה נס מתייחס לעושייהו, ד"ל דלכן צריכין קרא דהו"א דעשה דבנין המשכן ע"י נשים דוחה הל"ת דשבת.

אמנם הר"י מא"י חולק עליהם וס"ל דהואיל גבי אנשים איכא עשה אזי גם בנשים שאינן בעשה אלא בלאו גרידא הוי הלאו אלים ואינן נדחה מפני עשה, והביא ראיה מהא דאיתא במסכת שבת (דף כ"ד), אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, משום דיו"ט הוה ל"ת ועשה ואין עשה דשריפת קדשים דוחה לתו"ע, ולדבריהם

טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור, ואנא ידענא מ"ט לא ירבה משום דלא יסור, לא יסור דכתב רחמנא למ"ל, אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה עיי"ש, מבואר מזה, דהיכא דמפורש הטעם בפסוק ס"ל לר"י דדרשינן טעמא דקרא, משא"כ ר"ש דס"ל בכה"ת דדרשינן טעמא דקרא, במקום שמפורש הטעם ניתוסף בזה דבר נוסף, ומעתה הכא דפירש הכתוב טעמא דמילתא צרור את המדינים כי צוררים הם לכם, א"כ לר"י דבעלמא לא דריש טעמא דקרא לכך הכי מפרש הכתוב הטעם דנלמוד מינה דהבא להרגך וכו', ואמנם לר"ש דבעלמא נמי דרשינן טעמא דקרא, בכאן בא הכתוב ללמד דבר נוסף מיוחד דגדול המחטיאו יותר מן ההרגו עכ"ד עיי"ש.

ובספר זרע ברך שלישי (פ' וישלח) כתב דמחלוקת יוסף עם השבטים היתה, עפי"מ דאיתא במס' קידושין (דף ס"ח:): דפליגי אי הקרא דכתיב לא תתחתן במ קאי רק על ז' עממין או גם על השאר אומות, דר"ש ס"ל דקאי גם על שאר האומות, כיון דדריש טעמא דקרא, וידעינן דטעם איסור חיתון הוא משום כי יסיר את בנך מאחרי וגו', ולמה איצטריך קרא דכי יסיר לפרש הטעם, וע"כ דהוא מיותר לדרשא לרבות כל המסירים אף משאר אומות, ורבנן ס"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, ולכן איצטריך קרא לפרש הטעם ב' אומות גופיהו, ולמעוטי שאר האומות, עיי"ש, והנה השבטים נשאו נשים נכריות מכנען, שאביהם או אמם לא היו מכנען, כי אם משאר האומות, ובוהו היו מחולקין, דיוסף סבר כר"ש דדריש טעמא דקרא, וא"כ למה לי הא דכתיב כי יסיר, הרי ממילא ידענו טעם, וע"כ לרבות כל המסירים, דאף משאר אומות אסור להתחתן במ, משא"כ השבטים סברו כרבנן, דלא דרשינן טעמא דקרא, וא"כ לא תתחתן קאי רק על ז' אומות, ולכן נשאו נשים מבנות שאר אומות, עיי"ש.

והמפרשים הקשו למאי דאמר רבי תנחום דהיה בבור נחשים ועקרבים, א"כ איך יתפרנס הכתוב ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו "למען הציל אותו מידם" להשיבו אל אביו, ואם היה בבור נחשים ועקרבים הא בטח יהרגו אותו, כדאיתא במסכת ברכות (דף ל"ג): ובמסכת יבמות (דף קכ"א), נפל לגוב אריות אין מעידין עליו שמת, נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת דבודאי יהרגו אותו עיי"ש, וא"כ בזה שהשליכו אותו אל הבור שהיה בו נחשים ועקרבים הרי הוא כאילו הרגוהו בידים, ואיה הצלה שהעיד הכתוב על ראובן, ומהו העצה שיעץ ויד אל תשלכו בו.

וכתבו דלהכי השליכו אותו לבור של נחשים ועקרבים, משום דהדובר לשון הרע ראוי שישכנו נחש, כדאיתא במדרש במדבר רבה (פרשה י"ט) וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, מה ראה ליפרע בהם בנחשים, אלא נחש פתח בלשון הרע תחלה ונתקלל, ולא למדו ממנו, אמר הקב"ה יבוא נחש שהתחיל בלשון הרע ויפרע ממספרי לשון הרע, שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש עיי"ש,

איתא במסכת שבת (דף כ"א:), אמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה (ולא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא), כסוכה וכמבוי (דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי), ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, וצ"ב הסמיכות דהך שני מימרות להדדי.

והנבס"ד, דהנה התוס' הקשו דאמאי אמר פסולה כסוכה וכמבוי, הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא עכ"ק, ובחידושי חת"ס (שם) כתב לתרץ קושית התוס' וז"ל, להורות נתן דנהי דהדלקת נרות בעצם לאו דאורייתא, מכל מקום חנוכה גופיה וכל ימים טובים הקבועים על נסים דאורייתא נינהו, כדעת בה"ג דהלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, ופליגי בזה רמב"ם ורמב"ן בספר המצות בשורש הראשון סוף תשובה א' ותשובה ב' עיי"ש, ולפענ"ד לא יפלא כלל לומר דקל וחומר דילפינן פרק קמא דמגילה (דף י"ד:), דאורייתא היא, ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן, נמצא, מצות עשה דאורייתא לקבוע יום על כל נס, אלא שחכמים קבעו מה לעשות בו מעין המאורע, בזה לקרוא מגילה ולמשלוח מנות, ובוהו לומר הלל ולהדליק נרות, נמצא עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן עכ"ל, ועיין בשו"ת חת"ס חאו"ח (סי' ר"ח) ד"ה ומ"ש דפורים עיי"ש.

ולכאורה הרי בחנוכה לא הוי גזירת מיתה אלא גזירת שמד, ולא שייך הקל וחומר, אך הלא קיי"ל גדול המחטיאו יותר מההורגו, ומעתה שפיר יש לדרוש קל וחומר.

ואיתא במד"ר פרשת פינחס (פרשה כ"א-ס"ד) עה"פ צרור את המדינים והכיתם אותם כי צוררים הם לכם וגו', צרור את המדינים למה כי צוררים הם לכם, מכאן אמרו חכמים הבא להרגך השכם להרגו, ר"ש אמר מנין אתה אומר שכל המחטיא את האדם יותר קשה מההורגו וכו' עיי"ש, וכתב בספר בירך יצחק (פרשת פינחס) בביאור פלוגתתם, דהנה סתם בר פלוגתיה דר"ש הוא ר' יהודה, וי"ל דר"י ור"ש אזלי לשיטתייהו במאי דפליגי בעלמא אי דרשינן טעמא דקרא או לא, דאיתא במסכת ב"מ (דף קט"ו:), תנו רבנן, אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה, ר' שמעון אומר עשירה ממשכנין אותה ענייה אין ממשכנין אותה, שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה, למימרא דר"י לא דריש טעמא דקרא ור"ש דריש טעמא דקרא, והא איפכא שמעינן לה, דתניא ולא ירבה לו נשים, רי"א מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו, רש"א אפילו אחת והיא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה, א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל, לעולם ר"י לא דריש טעמא דקרא, ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור, מ"ט לא ירבה לו נשים משום דלא יסור, ור"ש מכדי בעלמא דרשינן

המפ' שהיו טמאים טומאת ערב וטהרי ע"י טבילה והערב שמש, בהכרח היו צריכים להדליק בליל שבת, וקשה היאך הדליקו חלק שמינית וסמכו על הנס במקום שיש חילול שבת עכ"ק.

ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מצאנז-קלוזענבורג שליט"א בשוה"ט ליל שבת קודש פרשת וישב (שנת תשס"ג) לתרץ, די"ל דהם עשו חשבון ממנ"פ, אם זה ידליק כל הלילה אז שפיר עשו, ואם לאו דלא ידלק מערב עד בוקר ויכבה ונמצא שלא קיימו מצות הדלקה, הרי יתברר למפרע שההדלקה היתה מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עכ"ד כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלוזענבורג שליט"א.

ובספר ישמח משה פרשת וישב (ד"ה וישמע ראובן) כתב, דהשבתים היו אוכלים בשר עוף בלא שחיטה, דס"ל דדינים כב"נ דאינן מוזהרין על אבמה"ח של עוף כמש"כ הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ט ה"א) וז"ל, אבל העוף ייראה לי שאין בן נח נהרג על אבר מן החי ממנו, וכתב הראב"ד וז"ל, א"א, נ"ל שזה טעות סופר וראוי להיות אבל השרץ עיי"ש, ועיי"ש בכסף משנה וברדב"ז מש"כ בזה, ועיין בפלתי (ס"ו ס"ב) דכתב דאף איסורא ליכא עיי"ש, ויוסף ס"ל כהראב"ד דמוזהרין גם על אבמה"ח של עוף, ולכן אמר דהשבתים אוכלים אבר מן החי עיי"ש.

והקשה הפלתי (ס"ו ס"ב סק"ב) על שיטת הרמב"ם הנ"ל, מהא דאיתא במסכת פסחים (דף ע"ג), א"ל רב הונא בר חיננא לבריה, כי אזלת לקמיה דר' זריקא, בעי מיניה, לדברי האומר (שבת דף ק"ו) מקלקל בחבורה פטור, (העושה חבורה בשבת לקלקלה שאינו מתקן פטור, ואין חובל חייב משום שבת אלא שוחט שמתקן, או חובל בבהמה וצריך לדם להאכילו לכלבו), שחטו שלא לאוכליו (דקתני מתני') חייב, מה תיקן (הא פסליה) וכו', מתקיף לה רבינא, הא דתניא השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב עליה ג' חטאות (משום שבת ומשום ע"ז ומשום שחוט חוץ לעורה), מה תיקן, (הכא אפילו לטהרו מידי נבילה ליכא דתקורב ע"ז מטמאה אפילו באהל), אמר רב עזריא שמוציאו מדי אבר מן החי (לבני נח שאם אכלו אינו נהרג) עיי"ש.

ואיתא במסכת חולין (דף מ.), אמר רב הונא, היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים, כיון ששחט בה סימן אחד אסרה, סבר לה כי הא דאמר עולא אמר ר' יוחנן, אעפ"י שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה (אפילו למזבח משום נעדר), עשה בה מעשה אסרה (אף להדיט), איתביה רב נחמן לרב הונא, השוחט חטאת בשבת בחוץ לעבודת כוכבים חייב שלש חטאות (משום שבת ומשום שוחט קדשים בחוץ ומשום עכ"ם ששלשתן בכרת), ואי אמרת כיון ששחט בה סימן אחד אסרה, אשחוט חוץ לא ליחייב, מחתך בעפר הוא (דכיון דנאסר משום עבודת כוכבים פקע שם קדשים מינה ונעשית של עבודת כוכבים ותו לא מחייב עליה משום שחוט חוץ פ' דמשום שחוט חוץ לא מחייב עד דשחט גם סימן שני, והכא כשחט סימן שני כבר היה עפ"א בעלמא דנאסרה בשחיטת סימן אחד), אמר רב הונא, הכא בחטאת העוף עסקינן (דמליקתה בסימן אחד וחייב שחיטה דרייה נמי בחוץ בסימן אחד), דכלהו בהדי הדדי קאתי (דכיון דשם עבודת כוכבים לא חייל עד גמר סימן אישחט דכולה שחיטה בקדשים הוא) עיי"ש.

ועיקר שנאת השבתים על יוסף היתה על שדיבר עליהם לשון הרע בפני אביהם כדכתיב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, להכי הם לא רצו להרגו בידיהם, רק השליכו אותו אל הבור של נחשים ועקרבים, ואם דיבר עליהם לשון הרע באמת ראוי שישכנו נחש.

ולפי"ז י"ל דראובן היה ס"ל כשיטת יוסף, וממילא לא נכשל יוסף כלל בהוצאת דיבה, וראובן היה בטוח דהנחשים לא ישלטו כלל ביוסף הצדיק, כדכתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ, וכדרשת חז"ל בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אי אתם מתייראים מן החיות, ולכן יעץ ראובן את אחיו ואמר להם אל תשפכו דם שמא הדין עם יוסף, ולא דיבר כלל לשון הרע ולמה תהרגו אותן בחנם, אך לדבריכם שדיבר לשון הרע ולכן אתם שונאים אותו, תוכלו לעשות בחינה הנה, השליכו אותו אל הבור הזה שהוא מלא נחשים ועקרבים, ואם כדבריכם שדיבר עליכם לשון הרע, ממילא יהרגו אותו הנחשים שבבור, כי הדובר לשון הרע ראוי שישכנו נחש, ואפ באמת הנחשים לא ידיקו אותו, יהיה אות אמת שהדין עמו ולמה תהיה ידיכם בו, ולזה אמר ויד אל תשלכו בו, וע"ז העידה התורה על ראובן שכוונתו היתה למען הציל אותו מידם, כי הוא היה בטוח שהנחשים ועקרבים לא יזיקו אותו כי הדין עמו, ורצה רק להציל אותו מידם עכ"ד.

ומעתה יבואר הסמיכות, דהקדים נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, וקשה קושית התוס' אמאי קתני פסולה, ולזה הסמיך אידך מימרא דר' תנחום, מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ומדחזינן שיוסף ניצול מן הבור אף שהיה בו נחשים ועקרבים, הרי יש לנו הוכחה ברורה שהדין עם יוסף דדרשינן טעמא דקרא, ולא דיבר עליהם לשון הרע, דהדובר לשון הרע ראוי שישכנו נחש, וכיון דדרשינן טעמא דקרא אמרינן גדול המחטאיו יותר מההורגו, ונמצא דחנוכה הוי כדאורייתא, ולכן קתני פסולה, וא"ש הסמיכות ודו"ק.

(ב) עוי"ל, דנודע קושית הבית יוסף בטור או"ח (ס"ו ע"ה), דלמה קבעו חנוכה לשמונה ימים, דכיון דבשמך שבפך היה בו כדי להדליק יום אחד, נמצא שהנס לא נעשה אלא לז' ימים, ותי' די"ל שחלקו השמן שבפך לשמונה חלקים, ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר, ונמצא שבכל הלילות נעשה נס עכ"ד, והקשה הגה"ק מאוסטראווע זצ"ל באור תורה לחנוכה (אות ב'), לפימש"כ בסדר הדורות דאז חל לילה ראשונה דחנוכה בשבת, א"כ איך חלקו השמן לשמונה חלקים והדליקו בשבת כיון שהיה פחות מכשיעור, דאף דאמרינן דהדלקת המנורה דוחה שבת זה דוקא בכשיעור, אבל פחות מכשיעור הוי חילול שבת ואיך סמכו על הנס במקום שיש חילול שבת, ואין לומר דבערב שבת הדליקו מבעוד יום, לפימש"כ

ולפי"ז הקשה הפליתי דכיון דבחולין מוקמינן דהברייתא דהשוחט חטאת בשבת מיירי בחטאת העוף, ובמסכת פסחים קאמר הגמ' דמתקן דמוציאו מידי אבר מן החי, ומיירי לגבי איסור אבר מן החי לבני נח, ומוכח מכאן דבעוף יש בה איסור אבר מן החי עכ"ק.

ובספר נחלי יהושע כתב לתרץ, דלכאורה קשה, דאיתא במסכת שבת (דף ק"ה:), הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב, ופריך הגמ' אמאי חייב הא הוי מקלקל, ומשני דהאי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו (שמשכן את חמתו) עיי"ש, וכ"כ הרמב"ם בהל' שבת (פ"י-ה"י), הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב, מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו, והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב עיי"ש, ולפי"ז קשה דאמאי לא משני הגמ' בפסחים על הקושיא מאי תיקן, דמתקן דקא עביד נחת רוח ליצרו, שיצרו כפאו לעבוד ע"ז.

אך באמת לא קשה, דשבת (סו) איתא, דהא דחייב בקורע בחמתו זה דווקא אליבא דר' יהודה דמחייב במלאכה שאין צריך לגופה, אבל לר' שמעון דפוטר במלאכה שאין צריך לגופה גם הקורע בחמתו פטור עליה עיי"ש, ובפסחים הכריע התוס' (ד"ה לדברי האומר) דקושיית הגמ' היא לר' יוחנן אליבא דר' שמעון, דסבר דפוטר ר"ש במקלקל היכא דמקלקל לגמרי וליכא תיקון כלל, ולא אליבא דר' יהודה עיי"ש, וא"כ א"ש אמאי לא תירץ הגמ' דתיקן בזה שעבד נחת רוח ליצרו, דהא לר"ש תירוץ זה אינה מספקת דלא הוה תיקון, דהוה מלאכה שא"צ לגופה.

אמנם הרמב"ם דפוסק בהל' שבת (פ"א-ה"ז) כר' יהודה דכל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה עיי"ש, לדבריו אפשר לומר שפיר דתיקן במה דעבד נחת רוח ליצרו, וכדפסק בקורע בחמתו, ולדבריו לא קשה קושיית הגמ' מה תיקן, ולא צריך לתרץ דמוציאו מידי אבר מן החי, וע"כ אין שום הכרח לומר דאיסור אבר מן החי נוהג בעוף לב"נ עכ"ד.

והנה התוס' הקשו דאמאי אמר פסולה כסוכה וכמבוי, הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא, ותירצו דלא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה, דלמעטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר עכ"ד, ובאור"ח (סי' תרע"א סי') בבית יוסף בשם התוס' וברמ"א שם מבואר, דזה א"ש אי ס"ל הדלקה עושה מצוה, דאז צריך לכבותה ולהמעטה ולחזור ולהדליקה כיון שנדלקה במקום פסול, ועיי"ש בעטרת זקנים (סק"ב) דלכאורה גם למ"ד הנחה עושה מצוה צריך לכבותה, משום דהרואה אומר דלצורכו הוא מדליקה, וכ"כ התוס' להדיא במסכת סוכה, ועיי"ש מה שתירץ.

ומעתה יבואר שפיר שייכות מאמרי רבי תנחות אהדדי, דהקדים נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, וקשה קושיית התוס' אמאי קתני פסולה, ולזה הסמך אידך מימרא דר' תנחום, מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ומדחזינן שיוסף ניצול מן הבור אף שהיה בו

נחשים ועקרבים, הרי יש לנו הוכחה ברורה דהצדק הוא עם יוסף דאבר מן החי נוהג בעוף לב"נ, ולפי"ז ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ושפיר חלקו השמן לשמנוה חלקים למרות שהיה שבת, וא"כ הדלקה עושה מצוה, ולא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה, דלמעטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר, ולכן נקט פסולה ודו"ק.

ג) עוי"ל, דהבאנו מש"כ החת"ס בחידושו ליישב קושיית התוס' אמאי נקט פסולה כסוכה וכמבוי, דלכן נקט לשון פסולה דשייך בדאורייתא כמש"כ התוס' (ד"ה נר), להורות נתן דנהי דהדלקת נרות בעצם לאו דאורייתא, מ"מ חנוכה גופיה וכל ימים טובים הקבועים על נסים, דאורייתא ניהו, כדעת הבה"ג דהלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, דאיתא במסכת מגילה (דף י"ד:), דחכמים תקנו קריאת המגילה אע"ג דאין להוסיף על מה שכתוב בתורה, משום דדרשו קל וחומר ומה מעבדות לחירות (ביציאת מצרים) אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן עיי"ש, ולא יפלא כלל לומר דקל וחומר דאורייתא היא, נמצא מצות עשה דאורייתא לקבוע יום על כל נס, אלא שחכמים קבעו מה לעשות בו מעין המאורע, בזה לקרות מגילה ולמשלוח מנות, ובזה לומר הלל ולהדליק נרות, נמצא עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן עכ"ד.

והבאנו מש"כ בספר דברי יואל לחנוכה (אות קל"ד), דטעמו של החת"ס הנ"ל אתי שפיר לפימש"כ הפרי חדש (סי' עת"ר ס"א) דיום הראשון תקנו לזכר נצחון המלחמה, דלפי"ז קבעו מצות נר חנוכה על שם הצלה ממות לחיים, ושייך בזה הקל וחומר מה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממות לחיים לא כל שכן, ועיקר נר חנוכה הוא מדאורייתא, אבל לפי דרכו של הבית יוסף דכל השמונה ימים תיקנו על שם נס הנרות, ובזה לא שייך הקל וחומר דמה הצלה ממות לחיים איכא בנס הנרות, לפי"ז לא מצינו ראיה לדברי הבה"ג דנר חנוכה הוי מצוה דאורייתא עכ"ד.

והבאנו מה דאיתא בסוכה (א"י) דר' עקיבא אומר דסוכות ממש עשו להם, ור' אליעזר אומר דענני כבוד היו עיי"ש. והבאנו מש"כ הרוקח (סוכות ר"ט) דהמ"ד דסוכות ממש עשו להם, זה היה כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בסוכות וכו' עיי"ש, ולפי"ז כתב בשפע חיים לחנוכה (סי' קכ"ה) דלפי"ז דמצות ישיבת סוכה הוא משום זכר לנצחון במלחמת סיחון ועוג, ונמצא דמשם יש לנו מקור לעשות יו"ט לזכר נצחון המלחמה, ולכן גם בימי היוונים נתקנו ימי החנוכה לזכר נס הנצחון.

ואיתא בסוכה (י) תנו רבנן, שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ר"ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח, במאי קא מיפלגי, רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכת בסוכות הרי כאן ארבע, דל חד לגופיה פשו להו תלתא שתיים כהלכתן, ואתאי הלכתא וגרעתא לשלישית ואוקמיה אטפח, ר"ש ס"ל יש אם למקרא בסוכות בסוכות בסוכות הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע שלש כהלכתן אתאי הלכתא וגרעתא לרביעית ואוקמה אטפח.

ומעתה יבואר הסמיכות, דהקדים נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, וקשה קושיית התוס' אמאי קתני פסולה, ולזה הסמיך אידך מימרא דר' תנחום, מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ומדחזינן שיוסף ניצול מן הבור אף שהיה בו נחשים ועקרבים, הרי יש לנו הוכחה ברורה שהדין עם יוסף דס"ל יש אם למסורת, וסוכה דירת עראי בעינן, וס"ל דסוכות ממש עשו להם, ולפי"ז דמצות ישיבת סוכה הוא משום זכר לנצחון במלחמת סיחון ועוג, נמצא דמשם יש לנו מקור לעשות יו"ט לזכר נצחון המלחמה, ומעתה י"ל דקבעו מצות נר חנוכה על שם הצלה ממות לחיים, ושייך בזה הקל וחומר מה מעבודת לחירות אמרינן שירה, ממות לחיים לא כל שכן, ועיקר נר חנוכה הוא מדאורייתא, ולכן קתני פסולה, וא"ש הסמיכות ודו"ק.

***

הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך: ואיתא במדרש מובא בספר ראש דוד פרשת ויגש (דף ק"ג) ד"ה ובטרים, **הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל ליוסף, ועל פתחינו כל מגדים אלו נרות חנוכה** [שצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ] וצ"ב.

והנבס"ד, דהנה המפ' כתבו הטעם דנשתנה נס חנוכה מכל הנסים שנעשו לאבותינו, ועושין ג"כ להם זכר כמו מצה ומרור דמצה זכר לחירות ומרור זכר לעבודת, ואעפ"י שהם מצות דאורייתא אפי"ה לא בעינן פרסום הנס, וכן בנס פורים ג"כ לא בעינן פרסום הנס, ורק בנס חנוכה ציווי לנו חז"ל דמצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, משום פרסומי ניסא ופסלו הנר חנוכה היכא דהניחה למעלה מכ' אמה משום דל"ה פרסומי ניסא, ומה ראו על ככה לפרסם הנס חנוכה יותר משאר נסים, וכתבו לפימש"כ הפנ"י לתרץ קושייתו דלמה הוצרכו להנס כלל, כיון דקיי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק גם בשמן טמא, ומתרץ דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע חיבת המקום עליהם וכו' עיי"ש, ולכן צריכין אנו מצדינו ג"כ לעשות פרסומי ניסא, כיון דעיקר הנס היה רק כדי לפרסם חיבת המקום לישראל, משא"כ בשאר נסים דהיה צריכים להנס, לא בעינן פרסומי ניסא עכ"ד.

ואיתא במסכת יומא (דף ט"ז), ציץ בין שישנו על מצחו (של כהן גדול כשאירעה טומאה על הקרבן) בין שאינו על מצחו מרצה, דברי ר' שמעון, ר' יהודה אומר עודהו על מצחו מרצה, אין עודהו על מצחו אינו מרצה, א"ל ר"ש, כה"ג ביוהכ"פ יוכיח, שאין עודהו על מצחו (בשעת עבודת היום הפנימית שאינו נכנס לפניו בבגדי זהב) ומרצה, א"ל ר' יהודה, הנח לכה"ג ביוהכ"פ שטומאה הותרה לו בציבור (שכולו קרבן ציבור ואינו צריך לרצויו ציץ) עיי"ש, והרמב"ם בהל' ביאת מקדש (פ"ד-ה"ח) פסק כר' יהודה דעודהו על מצחו מרצה אין עודהו על מצחו אינו מרצה.

ובספר שפע חיים ירח האיתנים (דף רי"ח) כתב, דהנה הב"ח באו"ח (סי תרכ"ה) הביא מה שהקשה הרא"ם (פרשת בהעלותך), דכיון שהסוכה הוא זכר לענני הכבוד, למה לא ציוותה התורה שיעשו בסוכה אחד מלמעלה ור' מד' רוחות דומיא דענני הכבוד עיי"ש, והנה נוכל לתרץ קצת דלמטה סגי בהקרקע, ולמעלה הרי אדרבה הרקיע חופף והוי שפיר דומיא דענני הכבוד, אך עכ"פ לפי"ז בעי ד' דפנות דייקא או לכה"פ ג' דפנות וטפה עיין במסכת סוכה (דף ט"ז) שיהיה מסובב בדפנות כעין ענני הכבוד, ונמצא דהא בהא תליא, דאם הסוכה זכר לענני הכבוד בעי ד' דפנות, אבל אם סוכות ממש היו סגי בב' דפנות וטפה עיי"ש.

ובספר יציב פתגם כתב לפרש הקרא ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, דיש לבאר מחלוקת יוסף עם אחיו במה שהיו מזלזלים בבני השפחות לקרותם עבדים, דהנה המהרש"א בח"א ביבמות (ק) כתב דהא דנשא אברהם את הגר שהיתה שפחה ואסורה לו, משום דממילא נשתחררה כדין הנושא שפחתו, לדעת הסוברים ביו"ד (ס"ו ט"ז ס"ט) דהבא על שפחתו נשתחררה, דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא שחררה, ושכן צריך לומר גבי יעקב שנשא שפחת רחל ולא עיי"ש, ולכן כיון שבהכרח צ"ל שנשתחררו השפחות, ע"כ הוכיח יוסף את אחיו שהיו מזלזלים בהם לקרותם עבדים, וזהו מ"ש הכתוב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם דייקא, שדבתם שהם קורים להם עבדים הוי רעה אל אביהם, דכיון דס"ל שלא נשתחררו א"כ ח"ו עבר אביהם באיסור נישואי שפחה.

אך לפימש"כ בספר אור תורה פרשת לך (אות מ"ט) גבי אברהם שנשא את הגר, דאצ"ל דמסתמא שחררה, דאף אם לא שחררה מ"מ כיון דעדיין לא קיים מצות פו"ר, אמרינן דאית עשה דפו"ר ודחי הל"ת דלא יהיה קדש, אמנם י"ל דכיון דבדידה ליכא עשה דנשים אינן מצוות על פו"ר, תו ליכא למימר דעשה דוחה ל"ת כמבואר במסכת גיטין (דף מ"א) בתוס' ד"ה לישא שפחה, אך אי ס"ל דנשים מצוות על פו"ר אז שפיר י"ל עשה דוחה ל"ת עכ"ד, ולפי"ז י"ל במה שנשא יעקב להשפחות דתליא בזה, דאי ס"ל דנשים אינן מצוות על פו"ר, וליכא למימר עשה דוחה ל"ת אז צ"ל דשחררן, משא"כ אי ס"ל דאף האשה מצווה על פו"ר, י"ל דבאמת לא שחררן, אלא משום דאמרינן עשה דוחה ל"ת עכ"ד.

ואיתא במסכת יבמות (דף ס"ה), האיש מצווה על פו"ר אבל לא האשה, ר' יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו, ואמרינן בגמרא מנא הני מילי (דנשים אינן מצוין), אמר ר' אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון אמר קרא ומלאו את הארץ וכבשוה, איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש, אדרבה וכבשוה תרתי משמע, אמר רב נחמן בר יצחק וכבשה כתיב עיי"ש, וכתב הנוב"י בספרו דורש לציון (סוף דרוש י"א) דזה תליא אי ס"ל יש אם למקרא או למסורת, דלמ"ד יש אם למסורת אז נשים פטורות משום וכבשה כתיב, משא"כ למ"ד יש אם למקרא אז נשים חייבות בפו"ר, דהא קרינן וכבשוה והקרי תרתי משמע עיי"ש וכ"כ בספר חידושי הגרשוני (ס"ט וישב).

ובסוגיין לקמן (דף ל"ו) מבואר דהא דס"ל לריו"ח הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים, תלוי בהא דדנין אפשר משאי אפשר עיי"ש בר"ן (ד"ה אלא מעתה), דריו"ח ס"ל דנין אפשר משאי אפשר, וכמו שמביא אדם על בניו ובנותיו הקטנים, כמו כן בכל מחוסרי כפרה, הגם שאפשר לדחות ולומר דגבי בניו אי אפשר בענין אחר, משא"כ בכל מחוסרי כפרה אפשר לדעת בעלים, ס"ל לריו"ח דדנין אפשר משאי אפשר, וא"כ שפיר י"ל דהא דתנן ומקריב עליו היינו טעמא דמחוסרי כפרה אינו צריך דעת, משא"כ בשאר קרבנות אסור דכהנים הוי שלוחי דידן, אבל אי ס"ל אין דנין אפשר משאי אפשר, אז אפילו מחוסרי כפרה צריכין דעת, והא דתנן ומקריב עליו קיני זבין וכו' כל שכן שאר קרבנות, וא"כ צריך לומר דכהנים הוי שלוחי דרחמנא, ועיין בספר כסף נבחר פרשת יתרו (ד"ה ועיין בר"ן).

וכתבו המפ' דמה שהשבטים חלקו על יוסף ויקנאו בו אחיו על שאביו עשה לו כנתת פסים, דח"ו לא עלתה על דעתם ח"ו איזה קנאה גשמית, אלא דכיון דעד שלא נבנה המשכן היה העבודה בבכורים, ויעקב שזכה בבכורה כשקנאה מעשיו מסרה ליוסף, ולכן הלבישו כתונת פסים שהוא בגד כהונה, עיין בידי משה על המדרש בראשית רבה (פרשה פ"ד-ט"ו) בשם הזוה"ק שיוסף לבש ד' בגדים כנגד ד' בגדי כהונה עיי"ש, ועיין בפלח הרימון (אופן י') דכתונת הפסים שעשה יעקב ליוסף היו מבגדי כהונה עיי"ש.

ובספר יד יוסף (פרשת אמור) כתב, דאי ס"ל כהנים הוי שלוחי דרחמנא צריך הכהן שיהא צדיק במעשיו בלתי שמץ פסול, דכך דרכו של הקב"ה דשלוחו מלאך ה' צבקות, משא"כ אי ס"ל כהנים הוי שלוחי דידן, ואנו עושין שלוחות בכל אדם, אז כל כהן יכול לעשות העבודה ולהקריב עיי"ש.

ובזה נחלקו השבטים ויוסף, דהשבטים ס"ל דכהנים שלוחי דרחמנא הם, וכיון דלדעתם יוסף חטא בהוציאו דבתם רעה סברו דאינו ראוי לשמש בכהונה, משא"כ יוסף ס"ל דכהנים שלוחי דידן נינהו ואין צריך שהכהן יהא דייקא צדיק וקדוש ה' וכל אחד ראוי לשמש בכהונה, ולכן ס"ל דמותו לו לעבוד העבודה עכ"ד.

ומעתה יבואר דברי המדרש, הדודאים נתנו ריח זהו ראובן שהציל את יוסף, דס"ל דהצדק הוא עם יוסף, דכהנים שלוחי דידן נינהו, וס"ל דנין אפשר משאי אפשר, וס"ל טומאה הותרה בציבור, ולפי"ז קשה טורח הנס למה, ועל כרחך דכל הנס שנעשה הוא רק להראות את חיבתם של ישראל, ולכן ועל פתחינו כל מגדים דצריך להניח נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ, שצריכים לפרסום הנס להודיע חיבתן של ישראל ודו"ק.

והקשה עליו הכס"מ, דהלא הרמב"ם (שם הל' ט"ו) פסק דטומאה דחוויה בציבור, ולפי"ז תקשי עליו קושית ר"ש כה"ג ביוהכ"פ יוכיח, ועיי"ש מה שהביא תירוץ בשם הר"י קורקוס והאריכו בזה האחרונים.

ובספר ערוך לנו עמ"ס סוכה (דף ג:) כתב לתרץ, דהנה התוס' במסכת יומא (שם) הקשו, מה ראייה מייתי ר"ש מכה"ג ביוהכ"פ, דשם אי אפשר הוא להיות על מצחו עיי"ש, אכן י"ל כיון דאמרינן במסכת יבמות (דף מ"ו) בגר שבא לפנינו דסבר ר' יהודה דטובלין אותו ומה בכך, ומפרש שם הטעם דר"י ס"ל או הא או הא סגי עיי"ש, ולפי"ז דס"ל לר"י טבל ולא מל הרי זה גר ע"כ דס"ל דנין אפשר משאי אפשר, ולכן מתורץ קושית התוס' דלר' יהודה לשיטתו מייתי ראייה מהימנא מכה"ג ביוהכ"פ, דאין לומר דשם אי אפשר דהרי ר' יהודה ע"כ ס"ל דנין אפשר משאי אפשר.

אבל הרמב"ם דפסק בהל' איסורי ביאה (פ"ג) דאינו גר עד שימול ויטבול, וא"כ ע"כ פסק כמ"ד אין דנין אפשר משאי אפשר, ולכן א"ש מאי דפסק אין עודהו על מצחו אינו מרצה, אע"ג דפסק טומאה דחוויה הוא בציבור, דמכ"מ אין ראייה מכה"ג ביוהכ"פ, ד"ל דהתם שאני דאי אפשר הוא וכקושית התוס' עכ"ד, וכ"כ בשו"ת הרי בשמים (ח"א ס"ו כ"א) עיי"ש, המורם מזה דלמ"ד דנין אפשר משאי אפשר ס"ל טומאה הותרה.

ואיתא במסכת נדרים (דף ל"ה:), איבעיא להו, הני כהני (שמקריבין קרבנות) שלוחי דידן (דבעלי קרבן) הוו, או שלוחי דשמיא, למאי נפקא מינה, למודר הנאה (אם הוא מודר הנאה מהכהן והכהן מקריב קרבנו), אי אמרת שלוחי דידן הוו, הא מהני ליה (שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו) ואסור, ואי אמרת שלוחי דשמיא שרי (אע"ג דשרי להו בהאי קרבן למיכל בקדשים אין זה אלא גרמת הנאה בעלמא ושרי), מאי, תא שמע, דתנן, ומקריב עליו קיני זבין וכו', אי אמרת שלוחי דידן קא מהני ליה (אלא מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דרחמנא נינהו), ופריך, וליטעמין, (דשלוחי דשמיא נינהו) ליתני מקריב עליו קרבנות (סתם), אלא (מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן נינהו ודקשיא לן הא קא מהני ליה), מחוסרי כפרה שאני, דאמר ר' יוחנן, הכל צריכין דעת (כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים), חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים, שנאמר זאת תורה הזב בין גדול ובין קטן (הלכך הואיל ומקריב עליו שלא לדעתו לא מהני ליה דהא לא ידע המודר) עיי"ש.

וכתב הר"ן (ד"ה אלא), דלמסקנת הגמ' מחוסרי כפרה שאני, הכוונה דאפשר לפשוט לאיך גיסא, דכיון דתנן במתני' מחוסרי כפרה בלחוד דאין צריכין דעת משמע דוקא הני דאין צריכין דעת מותר, משא"כ שאר קרבנות הצריכין דעת אסור דשלוחי דידן נינהו עיי"ש.

וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים: ואיתא בתנא דבי אליהו (מובא בספר א"ר על אר"ח ב"ה חנוכה), וטבח טבח והכן אות חיי"ת מתיבת טבח ואותיות "והכן" הם ביחד אותיות "חנוכה" וגימטריא של תיבת וטבח טבח הוא מ"ד כמנין נרות של חנוכה, וצריך ביאור מה רצה יוסף בזה שרמז להם הענין של חנוכה.

והנבס"ד, דאיתא במסכת סנהדרין (דף נ"ח:), אמר ריש לקיש עכו"ם ששבת (ממלאכתו יום שלם) חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא ישבתו (ודריש לא ישבתו ממלאכה דאבני אדם נמי קאי, ולא תימא לא ישבתו אהני ששת עתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות), ואמר מר אזהרתן זו היא מיתתן עיי"ש, והקשו המפ', הא האבות קיימו כל התורה ושבת ג"כ בכלל, והיאך שמרו השבת הא לא נצטוו עליה ואסור להם לשבות כיון דקודם מ"ת היה להם דין ב"נ עכ"ל.

ובספר דורש טוב (דרוש ל"ד) כתב, לפימ"ש המזרחי (פרשת וישב), דמה שהוציא יוסף דיבת השבטים שאוכלין אבר מן החי, היינו שהם אכלו בהמה המפרכסת, דסברו דכיון דיצאו מדין ב"נ להיות כישראל, א"כ בשחיטה תליא מילתא ונפיק מכלל אבר מן החי, אבל יוסף סבר דעדיין דינס כב"נ ואסורים במפרכסת כדון ב"נ דבמיתה תליא מילתא עיי"ש, אמנם לכאורה לשיטת יוסף דס"ל דעדיין חומרת ב"נ עליהם קשה, היאך שמרו האבות את השבת הא ב"נ ששבת חייב מיתה, ותירצו ששחטו בשבת בן פקועה, וממנ"פ קיימו את השבת, דלדין ישראל אינו טעון שחיטה ולא חללו שבת, ולדין ב"נ צריך שחיטה ולא שבתו בשבת.

אך יש להעיר, דאיתא במסכת שבת (דף ע"ה), שוחט משום מאי מחייב (שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידתיה אי מעורות אלים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי), רב אמר משום צובע (שצובע את הבשר של בית השחיטה וצביעה הואי במשכן אב מלאכה) עיי"ש, ומעתה אי שוחט חייב משום צובע, א"כ גם בשוחט בן פקועה איכא חילול שבת משום צובע, אך י"ל, דאיתא (שם), צובע במאי ניחא ליה (להאי שוחט בצביעת הבשר), ניחא דליתווס בית השחיטה דמא (שיהא צבוע בדם) כי היכי דליחזוה אינשי (שנשחטה היום) וליתו לזבנו מיניה עיי"ש, ולפי"ז בשוחט שלא למכור הבשר הואי הצביעה מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לר"ש עכ"ל.

ובזה יבואר מה דכתיב וטבוח טבח והכן דלכאורה הוא כפל לשון, אך י"ל דאיתא במדרש אין והכן אלא שבת, ולכן כיון שהיה שבת הוזקק לשחוט בן פקועה כדי לצאת מחשש איסור שבייתה דדלמא ב"נ הוא, ולכן ציוה לאשר על ביתו לשחוט בן פקועה, וזהו מה שאמר להם וטבוח טבח ר"ל דבר הטבוח ועומד והיינו בן פקועה שכבר ניתר בשחיטת אמו, והוא משום והכן ששבת היה והוזקק לשחטו וכנ"ל.

ובשו"ת מהר"ם שי"ק (סי' קמ"ח) ד"ה ומפי כתב, דלכאורה יש לעיין בדרשת ריש לקיש במה שדרש קרא לא ישבתו על איסור שבייתה, הרי הקרא מתחיל עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וגו' מבוואר דקרא קאי על טבעי העולם שלא יפסיק מלהיות יום ולילה וכו', וא"כ איך דרש דקאי על האדם לאסור שבייתה, אמנם מרש"י שם נראה שיישב בצחות לשונו, דוודאי על פי המסורת הפירוש כפשטות הכתוב דקאי על טבעי העולם, אלא דלפי"ז היה צריך להיות המקרא יום ולילה לא ישבתו בשו"א תחת השי"ן, אבל מצד המקרא שקורין לא ישבתו הבית בחולם ילפינן דקאי גם על האדם שנאסר מלהפסיק ממלאכה עיי"ש, מבוואר מזה דרשת ר"ל דב"נ ששבת חייב מיתה מאזהרת לא ישבתו, תליא אי ס"ל יש אם למקרא או יש אם למסורת, ור"ל דדריש לא ישבתו למשמע מינה שהאיסור הוא על האדם לשבות, משום דס"ל יש אם למקרא.

ואיתא במסכת נדרים (דף ל"ב), אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים, מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו, ואיכא שם מחלוקת כמה אנשים שלח למלחמה, חד אמר שלשה עשר ושלש מאות, ואיכא דאמרי דרק אליעזר שלח, דחושבניה הכי הוא דאליעזר בגימטריא שמונה עשר ושלש מאות עיי"ש.

וכתב בהגדה של פסח חלוקא דרבנן (דף ס"ו), דאי ס"ל דרק אליעזר שלח א"כ זה היה נס גדול, משא"כ אי ס"ל כפשוטו של מקרא ששלח שי"ח אנשים, אף שהיה הצלה גדולה מ"מ אין זה מעשה נסים שזהו דרך הטבע שמעוטיין לפעמים ירדפו מרובין עיי"ש, ולפי"ז י"ל דפלוגתתם תליא בפלוגתת אביי ורבא במסכת פסחים (דף ס"ד), דאיתא שם, הפסח נשחט בשלש כתות (פסחי ציבור בין שהציבור מועטין ויכולין לשחוט כולן בבת אחת מצוה ליהלק לשלש כיתות זו אחר זו), שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל, נכנסה כת הראשונה נתמלאה העזרה נעלו דלתות העזרה, איתמר, אביי אמר ננעלו תנן (מאליהן ומעשה נסים), רבא אמר נועלין תנן, מאי בינייהו, למסמך אניסא, אביי אמר ננעלו תנן כמה דעיילו מעלו וסמכינן אניסא (וכל זמן שאין ננעלין מאליהן מניחין אותן ליכנס ולא חיישינן דילמא עיילו כולהו ואין כאן שלש כיתות), רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אניסא (והוצרכו לנעלו בעצמן כדי לעשות עוד ב' כיתות) עיי"ש, ולפי"ז לאביי דס"ל סמכינן אניסא שפיר י"ל דשלח רק אליעזר לבדו, משא"כ לרבא דס"ל דלא סמכינן אניסא, אז שלח שי"ח אנשים כפשוטו של מקרא.

וכתב שם בעיון יעקב דאי ס"ל דשי"ח אנשים ממש היה, שפיר י"ל דנענש על שעשה אנגרייא במלחמה, משא"כ אי ס"ל דרק אליעזר שלח, לא שייך לומר דנענש בשביל שביטל איש אחד להוליכו למלחמה עיי"ש, וזה תליא אי ס"ל סמכינן על הנס או אין סמכינן, דאי ס"ל דסומכינן על הנס שפיר י"ל דשלח רק אליעזר, משא"כ אי ס"ל דאין סומכינן על הנס אז בע"כ ששלח שי"ח אנשים ממש.

ונודע קושית הבית יוסף בטור או"ח (סי' ע"ד) דלמה קבעו שמנה ימים, הלא בשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד ונמצא שלא נעשה נס אלא בז' לילות, ומתרץ שחלקו השמן שבפך לשמנה חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק א', והיה דולק עד הבקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס עיי"ש, והקו המפ', הלא אין סומכין על הנס, וכיון דהיה להם שמן כדי להדליק לילה אחד, האיך הותרו להם לחלוק השמן לח' חלקים, ולסמוך שיעשה להם נס וידליקו כל הלילה עכ"ק.

ומעתה מבואר הרמז, וטבוח טבח והכן, דהורה להם לשחוט בן פקועה דכבר ניתר בשחיטת אמו כדי לצאת מאיסור שביתה, וע"כ דילפינן דב"נ ששבת חייב מיתה מדכתיב לא ישבותו, ומוכח דס"ל יש אם למקרא, ולפי"ז קרינן וירק את חניכיו, ולפי"ז ס"ל אין סומכין על הנס, ולפי"ז אין לתרץ שחילקו השמן לח' חלקים, ועכצ"ל כשאר התירושים שככל יום נתמלא הפך עבור יום שלמחרתו, ולזה רמז ח והכן, דמה שתיקנו ח' ימים משום והכן שבכל יום הכין השמן עבור יום שלאחריו בדרך נס ודרו"ק.

(ב) עוי"ל, עפי"ד השפע חיים זצ"ל, על מה שאמר יוסף פרע להם בית השחיטה, דרש"י במסכת חולין (ס"ט) כתב, פרע להם בית השחיטה שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאעפ"י שלא ניתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם עכ"ל, וכן מצינו ביצחק אבינו שהיה נזהר בשחיטה ואמר לעשיו שא נא כליך תליך קשתך, ופירש"י חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבילה, ומעתה לפי המבואר בפוסקים עיין שו"ע יור"ד (סי' ר"ד ס"ב) שמנהג אבות הוא קבלה ונדר על הבנים, ה"נ כיון שיצחק היה נזהר בשחיטה ממילא נתחייבו בניו אחריו מדין חיוב נדר לקיים מצות שחיטה.

אמנם באנו בזה למה שדן במשנה למלך בה' מלכים (פ"י-ה"י) אם ב"נ מצווה על כל יחל, עיי"ש שהביא אריכות גדולה בזה ומסיק דהוא פלוגתא בירושלמי דנזיר עיי"ש, ועיין במסכת ע"ז (דף ה:) בגליון הש"ס מש"כ בזה, ועכ"פ הא דנתחייבו האבות במצות שחיטה מדין קבלת אבות הוא דוקא אי ס"ל דב"נ מצווה על כל יחל ומוזהר בקיום מנהג אבותיו, משא"כ אי ס"ל דב"נ אינו מצווה על כל יחל לא נתחייבו כלל בקיום מצות שחיטה עכ"ד עיי"ש.

ונודע מה שהקשה בספר פנים מאירות (ח"ב סי' קט"ז) במאי דאיבעיא לן במסכת נדרים (דף ל"ה:) אי הני כהנים הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, אמאי לא פשיט הגמ' דכהנים הוי שלוחי דרחמנא, מהא דאיתא במסכת חולין (דף י"ג:) איש איש מלמד שנכרים נודרים נדרים ונדבות כישיראל, ואי ס"ד דכהני שלוחי דידן, איך יכול הכהן להקריב לנכרי הא אמרינן במסכת ב"מ (דף ע"א:) דאין שליחות לעכו"ם עכ"ק.

והצ"ח במסכת חולין (דף כ"ב) דחה קושיא זו, דכל האיבעיא דשמא כהני הוי שלוחי דידן מיירי רק לענין קרבנות דישיראל, משא"כ בעכו"ם שנדר נדרים ונדבות לא בעי שליחות כלל, דבשלמא בישיראל שהוא מחוייב להביא קרבנות חובה, וגם קרבנות שנדר צריך להביא כדי לצאת חובת נדרו שלא יעבור על לא יחל דברו, וא"כ אי ליכא בקרבנות ישיראל שליחות, אינו יוצא הישראל ידי חובתו, דבמה שמוסר קרבנותיו לא עשה עדיין כלום אם לא מטעם שלוחו של אדם כמותו, ולכן לגבי ישיראל מיבעי ליה להגמ' אי כהנים הוי שלוחי דרחמנא ויצא ידי חובתו תיכף כשמסר הקרבן להכהן דיד כהן כיד גבוה, או דילמא דשלוחי דידן נינהו ורק כשהכהן מקריב הקרבן אז יצא ידי חובתו מטעם שלוחו של אדם כמותו, וכ"ז יש לדון רק גבי ישיראל, אבל נכרי דליכא ביה חיובא כלל לקיים נדרו, דהרי אינו מחוייב על כל יחל, לא שייך לדון לגביו אם כהנים הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, דהרי הכהן אין צריך כלל שיעשה בשליחותו, וקרא רק קמ"ל דאם הביא קרבנות מקבלין ממנו, וממילא דאין להוכיח מכאן דכהנים הוי שלוחי דרחמנא עכ"ד.

ועיין בבית מאיר עמ"ס נדרים (דף ל"ה) שכ"כ וז"ל, שמעתי מקשים וליפשוט ממה דקיי"ל שהנכרים נודרים נדונ"ד כישיראל ואלו נימא שלוחי דידן נינהו הא נכרים לי"ל שליחות, ושבוש הוא כי נונ"ד מעולם לא הוטל עליהם להקריבו דליבעי שליחות וכו' עיי"ש.

ועיין במל"מ ה' מלכים (פ"י ה"י) ד"ה ודע, שהביא מה דפליגי בירושלמי נזיר (פ"ט-ה"א), דאיתא התם, מה מיעטת בו (דנדרים כתיב לבני ישיראל לאמור), ישיראל בכל יחל ואין העכו"ם בכל יחל (ופליגי ר' יונה ור' יוסי לענין מה מיעטיה קרא), אמר ר' יונה ישיראל יש להן היתר חכם, עכו"ם אין להן היתר חכם, (ונפקא לן היתר חכם מדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו, דזה נוהג רק בישיראל משא"כ עכו"ם לא שייך בהם התרה על נדרם), אמר ר' יוסי ישיראל צריכין היתר חכם והעכו"ם אין צריכין היתר חכם (דאינו צריך היתר חכם מיעטיה קרא שהוא מיחל בעצמו את נדרו), ואתיין דר' יוסי כדר' אבהו, חדא נכרית אתת לגבי רבי אבהו (לשאל על נדרה), אמר לאבימי בר טובי, פוק ופתח לה בנוולד (משום דסבר דאינה צריכה היתר חכם שהרי אין פותחין בנוולד), ודרבי יונה כרבי אחא, דאמר הוא לבן הוא כושן רשעתיים (שופטים ג-ח), ולמה נקרא שמו כושן רשעתיים, שעשה שתי רשעיות, אחת שחילל את השבועה (שנשבע ליעקב אבינו בכריתות ברית השלום אלמא דחל השבועה על עכו"ם מוקרי לה רשעת ומודריש שחילל את השבועה ש"מ שאין מועיל לו התרה), ואחת ששיעבד בישיראל שמונה שנה וכו' עיי"ש.

היוצא לנו מזה דנתחלקו אמוראי אי ב"נ הוי בכלל כל יחל, ומובן מאליו דדברי הצ"ח א"ש להשיטות דס"ל דב"נ אינו מוזהר בכל יחל, משא"כ אי ס"ל דגם ב"נ מוזהר בכל יחל, לא שייך תירוצו של הצ"ח, ועכצ"ל מכת קושית הפנים מאירות דכהנים הוי שלוחי דרחמנא.

**הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם
ישנים דודי צפנתי לך: ואיתא במדרש, הדודאים נתנו
ריח, זה ראובן שלקח מן ההפקר ולא מן הגזל, ועל
פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה [שצריך להניחה על פתח
ביתו מבחוץ] וצ"ב.**

והנבס"ד, עפימש"כ בספר אור תורה (תנוכה אות ט"ז), דס"ל להמדרש
דגזל עכו"ם מותר, והמדרש משבח את ראובן, דאפילו הכי לא
לקח מן הגזל רק מן ההפקר עיי"ש.

ולכאורה יש להביא ראיה דגזל עכו"ם אסור, דאיתא במסכת
סוכה (דף כ"ט:) דלולב הגזול פסול, והטעם איתא (דף מ"ג.) דכתיב
ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', משלכם להוציא את השאול
ואת הגזול, והקשו בתוס' (דף ל.) דלמ"ל קרא דאינו יוצא בגזול,
תיפ"ל דאינו יוצא משום דהו"ל מצהב"ע עכ"ק, ובשו"ת חלקת
יואב (תארו"ח סי' כ"ז) כתב לתרץ, דלכאורה קשה למה אמרינן דהוי
מצהב"ע, ולא נימא דרשאי לגזול משום דאמרינן עשה דוחה
ל"ת, אך זה טעות משום דהוי עבירה שבין אדם לחבירו,
ובעבירה שבין אדם לחבירו לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, דרק
בעבירה לשמים אמרינן עשה דוחה ל"ת וכמש"כ השאג"א בסוף
הל' מצה.

אולם כ"ז נחא רק בסוכה גזולה מישראל, דבזה י"ל דכיון
דהוא עבירה שבין אדם לחבירו לא אמרינן עשה דוחה ל"ת
והוי מצהב"ע, משא"כ בסוכה גזולה מעכו"ם, לפימ"ש בשו"ת
חכ"צ (סי' כ"ז) דהאיסור דגזל עכו"ם אינו מצד עצמו רק משום
שלא נרגיל עצמנו במדות רעות ונבוא לגזול גם מישראל, וא"כ
זה לא הוי עבירה שבין אדם לחבירו, כיון דמצד העכו"ם אין בו
איסור, ושוב אמרינן עשה דוחה ל"ת וליכא בזה מצהב"ע,
ולפי"ז משום דהוי מצהב"ע הוי אמרינן דיצא, ולכן צריך הקרא
דלכם לומר דעכ"ז לא יצא משום דל"ה לכם עכ"ד, הרי לן דגזל
עכו"ם אסור.

אך בספר חידושי חת"ס כתב לתרץ קושית התוס', עפ"י שיטת
הר"ת בספר הישר דבעבירה בשוגג ליכא משום מצוה הבאה
בעבירה עיי"ש, ולפי"ז י"ל דאיצטריך קרא באופן דהגזל בידו
הוא בשגגה, דבשוגג ליכא פסול דמצוה הבאה בעבירה, ומ"מ
מיפסל משום דל"ה לכם, וכ"כ במדרכי ריש פרק לולב הגזול
דבשוגג ליכא משום מצוה הבאה בעבירה.

והמהרי"ט אלגאזי הלכות בכורות (פ"ח אות ט"ה-ט"ו) ס"ל דגם בשוגג
איכא משום מצהב"ע, והביא ראיה ממש"כ הרמב"ם בהל' חמץ
ומצה (פ"ו-ה"ו) וז"ל, אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא
אסורה לו, כגון שאכלה טבל או מעשר ראשון שלא נטלה
תרומתו או שגזלה, זה הכלל, כל שמברכין עליו ברכת המזון
יוצא בה ידי חובתו, וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין
יוצא בה ידי חובתו עכ"ל.

ובספר יקהל שלמה (פרשת וישב) כתב לחדש דזה אי סומכין על הנס
או לא תליא אי כהנים הוה שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא,
עפי"מ שאמרו חז"ל במסכת יומא (דף כ"א:), עה"פ ונתנו בני אהרן
הכהנים אש על המזבח, דאעפ"י שאש יורדת מן השמים מצוה
להביא מן ההדיוט עיי"ש, ולכאורה צ"ב דאם כבר ירדה אש מן
השמים אמאי צריכין עוד להביא אש מן ההדיוט.

וכתב הרבינו בחיי דהטעם הוא כדי להסתיר הנס, דירידת אש מן
השמים הוא נס, ולכן צוה ה' להביא אש מן ההדיוט כדי להסתיר
הנס, ולפי"ז ס"ל דאין סומכין על הנס ולכן צריך גם להסתיר
הנס, עוד טעם כתבו המפ' דהמצוה להביא אש מן ההדיוט הוא,
כדי להורות דכהנים הוה שלוחי דידן ולא שלוחי דרחמנא.

והיוצא לנו מזה דמאן דסובר דכהנים הוה שלוחי דרחמנא,
ולדידיה הטעם דמצוה להביא מן ההדיוט כדי להסתיר הנס,
ולפי"ז ס"ל דלא סמכין אניסא, משא"כ מאן דס"ל דכהנים
הוה שלוחי דידן ס"ל דאין להסתיר הנס, וסומכין על הנס,
והטעם דצריכין להביא אש מן ההדיוט להורות דכהנים הוה
שלוחי דידן עכ"ד.

ונודע קושית הבית יוסף בטור או"ח (סי' עת"ד) דלמה קבעו שמנה
ימים, הלא בשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד ונמצא
שלא נעשה נס אלא בו' לילות, ומתרץ שחלקו השמן שבפך
לשמנה חלקים ובכל לילה היו נותנין במנורה חלק א', והיה דולק
עד הבקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס עיי"ש, והקו המפ',
הלא אין סומכין על הנס, וכיון דהיה להם שמן כדי להדליק לילה
אחד, האיך הותרו להם לחלוק השמן לח' חלקים, ולסמוך
שיעשה להם נס וידליקו כל הלילה עכ"ק.

ומעתה יבוא לנכון הרמז וטבוה טבח והכן ח' והכין אותיות
חנוכה, דכיון שאמר וטבוה טבח פרע להם בית השחיטה, והוא
משום שנתחייבו בני יעקב על השחיטה משום שנוהרו בו
האבות, ומינה דקבלת אבות חל על הבנים מדין נדר דב"נ מצווה
על כל יחל, ומעתה עכצ"ל דכהנים הוי שלוחי דרחמנא, ואין
סומכין על הנס, ולפי"ז אין לתרץ שחילקו השמן לח' חלקים,
ועכצ"ל כשאר התירושים שככל יום נתמלא הפך עבור יום
שלמחרתו, ולזה רמז ח והכין, דמה שתקינן ח' ימים משום והכין
שבכל יום הכין השמן עבור יום שלאחריו בדרך נס ודו"ק.

****

צווח לפני הקב"ה ואומר גזול אני חמוס אני, ומלאה"ש אומרים אי לזה שנעשה סניגורו קטיגורו עיי"ש, מבואר מזה דהפסול במצוה הבאה בעבירה הוא משום דאין קטיגור נעשה סניגור.

ולפי"ז י"ל דבשלמא בעבירה שעבר בזדון שנחשב לעבירה, שפיר י"ל דהמקטרג מעיד בו וי"ל דאינו יוצא משום מצהב"ע, משא"כ היכא דעבר עבירה בשוגג דלא נעשה בכוונה, ונודע דעת הרמב"ן (ר"פ ויקרא) ובחידושי הר"ן במסכת סנהדרין (דף פ"ד): דשגגת לאו אינו צריך כפרה ואין בו נשיאת עון עיי"ש, א"כ לא שייך לומר דהמקטרג מעיד בו, ולא שייך לפסול מצהב"ע בשוגג.

אך י"ל דכ"ז א"ש אי ס"ל דרשינן טעמא דקרא אז י"ל דלכן פסול מצהב"ע משום דאיכא קיטרוג, ויש לחלק בין שוגג למזיד, דהיכא דעבר בשוגג ליכא מצהב"ע, אבל אי ס"ל לא דרשינן טעמא דקרא, א"כ כיון שגילתה התורה דאיכא פסול דמצהב"ע, אין לחלק בין עבירה שעבר במזיד להיכא שעבר בשוגג, ובכל אופן שייך פסול דמצהב"ע.

היוצא לנו מזה, דאי ס"ל דרשינן טעמא דקרא, אז י"ל דפסול דמצהב"ע הוא משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וזה שייך רק היכא דעבר עבירה במזיד, אבל בשוגג ליכא פסול דמצהב"ע, וי"ל דלכן צריכין קרא דלכס, וליכא הוכחה דגזול עכו"ם אסור, משא"כ אי ס"ל לא דרשינן טעמא דקרא, וא"כ פסול דמצהב"ע הוא גזירת הכתוב וליכא לחלק בין מזיד לשוגג, וגם בשוגג איכא פסול דמצהב"ע, וע"כ דצריכין קרא לכס היכא דגזול מעכו"ם וכנ"ל, ומוכח דגזול עכו"ם אסור.

והבאנו מש"כ המפ' הטעם דנשתנה נס חנוכה מכל הנסים שנעשו לאבותינו, דרק בנס חנוכה ציווי לנו חז"ל דמצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, משום פרסומי ניסא ופסולו הנר חנוכה היכא דהניחה למעלה מכ" אמר משום דל"ה פרסומי ניסא, ומה ראו על ככה לפרסם הנס חנוכה יותר משאר נסים.

וכתבו לפימש"כ הפנ"י לתרץ קושיתו דלמה הוצרכו להנס כלל, כיון דקיי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק גם בשמן טמא, ומתרץ דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע חיבת המקום עליהם וכו' עיי"ש, ולכן צריכין אנו מצדינו ג"כ לעשות פרסומי ניסא, כיון דעיקר הנס היה רק כדי לפרסם חיבת המקום לישראל, משא"כ בשאר נסים דהיה צריכין להנס, לא בעינן פרסומי ניסא עכ"ד.

אך בספר גליוני הש"ס עמ"ס שבת (דף כ"א:) כתב ליישב קושית הפני יהושע הנ"ל, דלכן הוצרכו לנס אף דקיי"ל טומאה הותרה בציבור, דכיון דאז היה חנוכה הבית, וכמש"כ המהרש"א בחידושי אגדות, וכדמוכח נמי ממאי דקרינן

ומתבאר מדבריו דדין מצהב"ע תלוי בדין ברכה, וכיון שהרמב"ם פסק בהל' ברכות (פ"א ה"ט), דכל האוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף וכו' עיי"ש, ממילא יש להוכיח דאפילו בשוגג נמי איכא פסול דמצוה הבאה בעבירה.

וציין להתוס' הנ"ל שהקשו למ"ל קרא דאינו יוצא במצוה של טבל תיפ"ל משום מצהב"ע, ואם איתא דבשוגג לא שייך מצהב"ע, אלמה הניחו קושייתם בתימא, הלא י"ל דאיצטריך קרא לאוכל מצוה של טבל בשוגג, דמשום מצהב"ע ליכא כי אם משום איסור טבל, אלא ע"כ דגם התוס' ס"ל דאפילו בשוגג איכא פסול משום מצהב"ע עיי"ש, ועיין בספר שד"י חמד כללים מערכת המ"ם (כלל ע"ז אות ח) מה שקיבץ בזה.

ולכאורה י"ל דזה אי בשוגג איכא פסול דמצהב"ע או לא, תליא אי ס"ל דרשינן טעמא דקרא או לא דרשינן, דאיתא בירושלמי (ר"פ לולב הגזול), א"ר לוי, זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה, לאחד שכיבד את השלטון תמחוי אחד ונמצא משלו, אמרו אי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו עיי"ש.

וביותר מבואר באריכות במד"ר ויקרא (פרשה ל-), א"ר לוי, מי שלוקח לולב גזול למה הדבר דומה, ללסטים שיושב בפרשת דרכים ומקפת לעוברים ושבים, חד זמן עבר עליו חד לגיון (עבר המלך) למגבי דמוסיא דההיא מדינתא (לגבות מסים קצובים של אותה מדינה) קם קדמיה (עמד והקדים לפניו על הדרך) וקפחיה (גזלה) ונסב כל מה דהוה בידיה, בתר יומין אצתייד ההוא ליסטא ואתחבש בפילקי (לאחר ימים נצוד ונתפס אותו גזול ונתפש בבית הסוהר), שמע ההוא לגיונא ואזל לגביה, וא"ל הב לי מה דקפחתני ואנא מליף עליך זכו קדם מלכא (תן לי מה שגזלתני ואני אלמד עליך זכות שתנצל).

א"ל מן כל מה דקפחית (שגזלת) ומן כל מה דנסבית (שלקחת), לית ליה לההוא גברא כלום אלא הדין טפיטא (וילין ומכסה) דתחתית (שתחת) והוא מן דידך, א"ל הב יתה לי ואנא מליף עליך זכו קדם מלכא, א"ל נסביה (קחת), א"ל תהוי ידע דאת עליל למחר קדם מלכא לדינא (תהא ידע שאתה נכנס למחר לדין), והוא שאיל ואמר לך אית לך בר נש מליף עליך זכו (שילמד עליך זכות), ואת א"ל אית לגיון פלן מוליף עלי זכו, והוא (המלך) משלח וקרי לי ואני אתי למילף עליך זכו.

קדמוי למחר, אוקימתיה (העמידוהו) קדם מלכא, בדינא שאל ליה מלכא א"ל אית לך בר נש מליף עליך זכו, א"ל אית לגיון פלוני מליף עלי זכו, שלח מלכא וקריא ליה, א"ל חכם את על הדין גברא זכו (מכיר ויודע אתה על זה האיש זכות), א"ל חכם אנא (יודע ומכיר אני), כד שלחתי למגבי דמוסיא דההיא מדינתא, קם קדמי וקפח ונסב כל מה דהוה עמי, והדין טפיטא דהוא מן דידי מסהיד עלוי (מעיד עליו שאמש לקחתי ממנו), כל העם צווחין ואומרין אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו, כך אדם לוקח לולב לזכות בו, ואם היה גזול

בחנוכה בנשיאים וכמובן, ולכן כיון דחנוכה היא דבר התחליי וראשי לכל הבא אחריו, ולכן הוצרך שיהיה בטהרה גמורה.

והביא ראיה לסברתו, דכתיב בפרשת שמיני (פרשה י"ד), ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה וגו', ובספר חוט המשולש פ' אחרי (שער אשר) הביא מה שהקשה הקרבן אהרן, לפי"מ דקיי"ל ביור"ד (סי' שע"ג ס"ג) כר"ע דס"ל לה יטמא מצוה, א"כ אמאי צוה משרע"ה למישאל ואלצפן שאו את אחיכם מתוך הקודש, הא החיוב היה מוטל על אלעזר ואיתמר לטמא לאחיהם, ומדוע מנע מהם המצוה וצוה לאחרים לעשותו, וע"כ דכיון דאז היה חינוכו והתחלתו צריך שיהיה בטהרה לגמרי עיי"ש.

ובספר בית ישראל על המצות (מצוה י"ח אר"ט) כתב, דפלוגתת ר' ישמעאל ור"ע הנ"ל אי לה יטמא הוה מצוה או רשות, תליא אי דרשינן טעמא דקרא או לא, דמאן דס"ל דלה יטמא הוה מצוה ס"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, והטעם נעלם מאתנו לדעת מה זה ועל מה זה, אלא גזיה"כ מצות עשה מה"ת דכהן הדיוט יטמא לקרובים, ובישראל וכן בכהן גדול ליכא מצ"ע, ואין הטעם כלל מחמת קדושת כהנים נתרבו במצות, דא"כ לא היה סברא כלל, דכהן גדול דנתרבה קדושתו ביותר, מדוע יפקע ממנו החיוב שנתחייב בה כבר, אלא שיש בו טעם אחר אשר אין אנו יודעים.

ומאן דס"ל לה יטמא רשות ס"ל דרשינן טעמא דקרא, והיינו מכח קושיא זו, דאי נימא דהוי חובה ומצות עשה, מדוע כהן גדול דנתרבה קדושתו ביותר, מדוע יפקע ממנו זה המ"ע אשר נתחייב בה מכבר, אלא ע"כ דאין זה מ"ע כלל אלא רשות, והיינו דישאל מותר לטמא עצמו לכל המתים, וכהן הדיוט דגדולה קדושתו מישראל אסור לטמא עצמו לשאר מתים, ומותר לטמא עצמו לקרובים, וכה"ג דקדושתו גדולה ביותר אסור לטמא עצמו אף לקרובים עכ"ד, והיוצא לנו מזה דר"ע דס"ל לה יטמא מצוה ס"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, ור' ישמעאל דס"ל לה יטמא רשות ס"ל דדרשינן טעמא דקרא.

ולפי"ז מבואר דברי המדרש, הדודאים נתנו ריח זה ראובן שלקח מן ההפקר ולא מן הגזל אף דגזל עכו"ם מותר, ולפי"ז מה דכתבה התורה ולקחתם לכם להוציא את הגזול, ולכאורה הא בלא"ה אינו יוצא דהו"ל מצהב"ע, וע"כ דמיירי היכא דגזל בשוגג דבכה"ג ליכא מצהב"ע ועכ"ז אינו יוצא דל"ה לכם, ולפי"ז ס"ל דרשינן טעמא דקרא, ולה יטמא רשות, ולפי"ז י"ל דלכן לא צוה משה לאלעזר ואיתמר שיטמאו לאחיהם, וליכא הוכחה דביום החינוך צריך להיות בטהרה גמורה, וע"כ הטעם דהוצרכו להנס הוא כדי להראות חיבתן של ישראל, ולכן ועל פתחינו כל מגדים דצריך להניח נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ, שצריכים לפרסום הנס להודיע חיבתן של ישראל ודו"ק.

להערות: hoilmoshe@gmail.com